БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

20-ЙИЛ ЧИҚИШИ

№ 124 (4840).

26 ИЮНЬ СЕШАНБА 1973 ЙИЛ

Баҳоси 2 тийин.

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

ЯРИМ ЙИЛЛИК ПЛАН БАЖАРИЛДИ

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги Марказий статистика бошқармасининг хабар қилишича, республика саноат корхоналарининг коллективлари беш йилликнинг ҳал қилувчи йили — 1973 йил планини муддатидан олдин бажариш учун социалистик мусобақага қўшилиб, маҳсулот реализация қилиш ва саноатнинг бир қанча муҳим буюмларини ишлаб чиқариш биринчи ярим йиллик планини муддатидан олдин, 25 июнда бажардилар.

«Ташсельмаш» заводи, Тошкент тўқимачилик комбинати, Андижон трикотаж фабрикаси, Москва ва Бухоро пахта заводлари, В. И. Ленин номидаги металлургия заводи, «Таштекстильмаш» заводи, Олмалиқ химия заводи ва шунга ўхшаш бошқа корхоналар айниқса яхши ишлашди.

(ЎзТАГ).

Л. И. БРЕЖНЕВнинг Америка телевидениеси орқали сўзлаган нутқи

ТАСС махсус мухбирлари В. Мусаэльян ва В. Соболев телефотоси.

Ҳурматли Америка граждандари!

Мамлакатингизга қилган визитим вақтида Америка телевидениеси орқали Америка Қўшма Штатлари халқига бевосита мурожаат қилиш имкони берилганлигини ғоят қадрлайман.

Аввало, сизларнинг ҳаммангизга миллионларча совет кишиларининг саломини ва дўстона туйғуларини изҳор қилишни истайман. Совет кишилари мамлакатингизга қилган сафаримни, президент Никсон билан музокараларимизни зўр иштиёқ билан кузатиб турибдилар ва Совет-Америка раҳбарларининг олий даражадаги бу янги учрашуви мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни яхшилаш ва умумий тинчликни мустаҳкамлаш иши учун яхши самаралар беради, деб умид қилмоқдалар.

Президент Никсон билан ва Қўшма Штатлар ҳукуматининг бошқа намояндалари билан музокараларимиз сурункасига бир неча кун давом этди ва ғоят самарали бўлди. Биз бу музокаралар Совет-Америка муносабатларини ривожлантиришнинг энг муҳим масалаларига ва ҳар икки давлатимизнинг бутун халқаро муҳитни соғломлаштиришга бундан буён ҳам ёрдам бериш йўлларини қидириб топишга бағишланган масъулиятли музокаралар эканлигини билиб, бу ерга келдик. Эндиликда, бу умидларга муносиб иш қилинди, деб тўла асос билан айтиш мумкин. Биз музокараларнинг боришидан ва эришилган натижалардан мамнунмиз. Вашингтонда имзоланган янги битимлар Америка Қўшма Штатлари билан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ўртасидаги тинч ва ўзаро фойдали ҳамкорлик доирасини кўп жиҳатдан кенгайтиради. Биз бундан бир йил муқаддам Москвадаги учрашув вақтида биргаликда белгилаган йўлимиздан олға қараб янги катта қадам қўйилди.

Шу нарсани очиқ дангал айтиб ўтмоқчиман: бу визит Америка тўғрисида дастлабки бевосита таассуротларни олиш, Америка ҳаётининг баъзи томонлари билан танишиб чиқиш, мамлакатингизнинг таниқли давлат ва жамоат арбоблари билан учрашиш ва американикларнинг ҳаётини кўздан кечириш имконини берганлиги ҳам шахсан менга манзур бўлди.

Ўтмишда мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар бир меёрда ривожланмаганлигини яхши биласиз. Турғунлик, юксалиш ва тушкунлик даврлари бўлган эди. Аммо мен Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги яхши муносабатларнинг аҳамияти узоқни кўрадиган давлат арбоблари учун ҳамиша аниқ ва равшан эди, деб айтсам, хато қилмасам керак. Шу муносабат билан биз президент Франклин Рузвельт ташаббуси билан мамлакатларимиз ўртасида дипломатия муносабатлари ўрнатилган кунга бу йил қирқ йил тўлишини эсга олиш учун ҳамма асосларга эгамиз.

Совет Иттифоқи ва АҚШ иккинчи жаҳон урушида иттифоқчи бўлдилар, халқларнинг эркинлигига, кишилик жамияти маданиятига таҳдид қилган нацизмга қарши биргаликда курашдилар. Совет ва Америка солдатлари гитлеризм устидан ғалаба қозонилган пайтда Эльба соҳилида шоду-ҳуррамлик билан учрашганликларини мамлакатимиз халқлари яхши эслайдилар.

Уруш йилларидаги иттифоқ Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлари ўртасида кенг қўламдаги тинч ҳамкорликнинг янги даврини бошлаб беради, деб кутиш мумкин эди. Ишонч билан шуни айта оламанки, бизнинг мамлакатимиз шунга интилди. Биз уруш даврида негизи яратиб берилган яхши муносабатларни мустаҳкамлаш ва ривожлантиришни истадик.

Аммо бошқача ҳолат рўй берди. Тинчлик эмас, балки ҳақиқий тинчликнинг сохта бир кўриниши бўлган «совуқ уруш» бошланди. «Совуқ уруш» мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларга ва умуман халқаро муносабатларга узоқ вақт ўз заҳрини сочиб келди. «Совуқ уруш»нинг ярамас таъсири афсуски, шу пайтгача баъзи ҳолларда сақланиб қолмоқда.

Бундай шароитда ўзаро ишончсизликдан кескинликни юмшатиш сари, муносабатларни нормаллаштириш сари ва ўзаро фойдали ҳамкорлик сари бурилиш ясаш албатта, енгил иш эмас эди. Бунинг учун сиёсат соҳасида узоқни кўриб мардона ҳаракат қилиш талаб этилар эди. Қунт билан кўп иш қилиш талаб этилар эди. Президент Никсон ва унинг ҳукумати Совет-Америка муносабатларини чинакам янги йўлга олиб чиқиш учун ўз куч-ғайратини бизнинг куч-ғайратимиз билан бирлаштирганлигини, биз қадрлаймиз.

Американикларнинг сиёсий тилида «тинчликни ютиб чиқиш» ибораси борлигини эшитдим. Менинг фикримча, ҳозирги тарихий пайт ана шу иборани ишлатиш учун жуда муносиб бўлса керак. Биз урушда биргаликда ғалаба қозондик. Ҳозирги кунда куч-ғайратимизни сарф қилиб биргаликда бажарадиган ишларимиз инсониятга мустаҳкам тинчликни қўлга киритишда ёрдам бериши керак. Янги уруш бошланишига йўл очиб берадиган имконият тамомила йўқотилиши лозим.

Совет Иттифоқи ва Америка Қўшма Штатлари раҳбарлари ўртасида ўтказилган икки учрашув якунлари ва ана шу икки учрашув ўртасида ўтган бир йил мобайнида қилинган амалий ишлар ҳозирнинг ўзидаёқ муҳим натижаларга эриша олганлигимизни яққол кўрсатиб турибди. Илгари ҳал этиб бўлмайдигандек туйилган кўп масалаларга ҳар икки томоннинг оқилона ва мақбул тарзда ёндошуви мумкин бўлиб қолди. Ҳали яқиндагина бундай силжиш иложи борлигини ҳатто тасаввур этиш ҳам қийин бўлиб қолган эди.

Ўтган йили тузилган битимлар умуман муваффақиятли бажарилмоқда. Қарийб барча соҳаларда сезиларли даражада олға силжиб борилмоқда, ҳар икки томоннинг биргаликда сарф қилаётган куч-ғайратлари бундай силжиш бўлишини таъминламоқда. Ленинград билан Нью-Йорк ўртасида пассажир пароходларининг мунтазам қатнов йўли очилганлиги, Ленинград ва Сан-Францискода бош консулхоналар таъсис этилганлиги, СССР ва АҚШ шаҳарлари ўртасида дўстона алоқалар ўрнатилганлиги, бир-бирларига спортчиларнинг тобора кўпроқ юборилаётганлиги — буларнинг ҳаммаси ҳозирги кундаёқ мамлакатларимиз халқларининг ҳаётига сингиб бормоқда.

Биз яқинда президент Никсон билан биргаликда имзолаган муҳим ҳужжат — Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида ядро урушининг олдини олиш тўғрисидаги битим Совет-Америка муносабатларини ривожлантириш иши бир жойда тўхтаб қолмай, олға силжиб бораётганлигини исбот этувчи энг яхши далилдир. Бу ҳужжат тарихий аҳамиятга эга, деб айтсам менга муболаға қилдингиз, деб таъна қилмасалар керак, деб ўйлайман.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўзаро тузган битим улар ўртасида ядро уруши бошланишига йўл қўймасликни ва умуман ядро уруши бошланишининг олдини олиш учун қўлларидан келган ҳамма чораларни кўришларини кўзда тутади. Бу битим ҳар иккала мамлакатимиз халқларининг тинчлиги ва осойишталиги учун, бутун инсоният тинч ҳаётининг истиқболларини яхшилаш учун қандай катта аҳамиятга эга эканлиги равшан эмаси, ахир?

АҚШ президенти билан иккинчи учрашувимизни бошқа натижалар бўлмаганда ҳам, бу учрашув Совет-Америка муносабатларини ривожлантириш тарихида ва умуман халқаро ҳаётда муносиб ўрин олади, деб тўла асос билан айтиш мумкин эди. Ҳар икки давлатимиз ўтган йили «Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг асослари» деган принципиал ҳужжатни имзолаш билан бу ҳужжатни эзгу ниятлар тўғрисидаги шунчаки, декларация деб эмас, балки актив ва изчил ҳаракатлар программаси деб, хозир ўзлари бажаришга киришган ва бундан буён ҳам бажаришга қатъий қарор берилган программа деб ҳисоблаётганликларини ҳозир бутун дунё кўриб турибди.

Мамлакатларимиз стратегик қурол-яроғларни чеклаш тўғрисида анча узоқ даврга мўлжалланган янада кенгроқ кўламдаги янги битимни тайёрлаш соҳасида бундан буёнги ишларнинг асосий принциплари тўғрисида келишиб олдилар. Бу ҳам катта аҳамиятга эга фактдир. Бунинг маъноси шуки, 1972 йил май кунларида Москвада асоси яратиб берилган ана шу ғоят муҳим иш олға силжиб бормоқда. Бунинг маъноси шуки, сиёсий соҳадаги кескинлик юмшаши билан бир қаторда ҳарбий соҳадаги кескинлик ҳам юмшашиб боряпти. Бундан барча халқлар ва умуман тинчлик иши ютиб чиқади.

Ҳар иккала давлатимизнинг намояндалари яқинда бир қатор конкрет соҳаларда Совет-Америка ҳамкорлиги тўғрисидаги янги битимларни ҳам имзоладилар. Илгари, ўтган йил мобайнида тузилган битимлар билан бирга бу битимлар икки буюк давлатимизнинг, икки буюк халқимизнинг атом энергиясини тинчлик мақсадларда ишлатишдан тортиб қишлоқ хўжалигигача, олис космосдан тортиб океан тубигача жуда хилма-хил соҳалардаги ҳамкорлиги тўғрисидаги жуда муҳим ҳужжатлар комплексини ташкил этади.

Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ўз ҳолича яшаши мумкин бўлган мамлакатлардир, албатта. Ўзаро муносабатларимиздаги аҳвол ҳам шу пайтгача шундай бўлиб келган эди. Аммо экономика, фан, техника, маданият соҳасида ҳамкорлик қилишдан воз кечиш, томонлардан ҳар бири қўшимча равишда олиши мумкин бўлган анча катта самаралар ва афзалликлардан воз кечишдан далолат берганлиги бизга ҳам, америкаликларнинг кўпига ҳам жуда аёндир. Энг муҳими шуки, бу нарса ана шу самара ва афзалликлардан мутлақо ўринсиз воз кечиш бўлур эди. Буни ҳеч қандай оқилона далиллар билан оқлаб бўлмайди.

Бу гап, хусусан экономикага тааллуқлидир. Менинг фикримча, эндиликда сизлар ҳам, бизлар ҳам, «совуқ уруш» туғдирган ва Совет-Америка савдосини тамомила тўхтатиб қўйишдан иборат бўлган бундай ҳолатни шунчаки бартараф қилиш кифоя эмас, деган фикрга қўшиламиз. Ҳаёт кун тартибига йирикроқ масалаларни қўймоқда. Мен бунда аввало иқтисодий муносабатларнинг экономикага доир бир қанча соҳаларда кенг кўламли барқарор алоқалар каби, узоқ вақтга мўлжалланган илмий-техникавий ҳамкорлик каби формаларини назарда тутаман. Бизнинг асримизда эса, булар жуда муҳимдир. Биз мамлакатингизнинг расмий намояндалари билан ва савдо-саноат аҳли билан ўрнатган алоқаларимиз мамлакатларимизнинг иқтисодий ҳамкорлигини янада ривожлантиришнинг асосий истиқболлари худди ана шу йўллардан боражагини тасдиқлайди.

(Давоми 2-бетда).

СОВЕТ-АМЕРИКА ҚЎШМА АХБОРОТИ ИМЗОЛАНДИ

САН-КЛЕМЕНТЕ (КАЛИФОРНИЯ), 24 июнь. ТАСС махсус мухбири В. ВАШЕДЧЕНКО хабар қилади:

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев ва АҚШ президенти Р. Никсон бу ерда Совет—Америка қўшма ахборотини имзоладилар.

Имзолаш вақтида совет томонидан—КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси, СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громико, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчиси А. М. Александров, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добрынин, ТАССнинг Бош директори Л. М. Замятин, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко; Америка томонидан — давлат секретари У. Рожерс, президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчиси Г. Киссинжер ва бошқа расмий кишилар ҳозир бўлдилар.

Ахборотни имзолаш маросимида АҚШ президенти Р. Никсон ва КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев нутқ сўзладилар.

Р. НИКСОН НУТҚИ

Бош секретарь жаноблари!

Совет Иттифоқидан келган ҳурматли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Бош секретарь жаноблари, Сиз Вашингтонга келган кунингиз — ўтган душанбада шу ҳафта мобайнида биз қиладиган ишларни Совет Иттифоқида ва Қўшма Штатларда бизни телевидение орқали кўриб турган миллион-миллион кишилардан ташқари бутун ер юзидаги яна кўп миллионлаб кишилар ҳам кузатиб туришларини эслатиб ўтган эдим.

Ҳозир, ана шу визит охирида қўшма ахборот имзоланаётган бир пайтда биз шу ҳафтадаги ўз ҳаракатларимиз билан бутун дунёдаги кишиларнинг умидларига муносиб иш қилдик, деб зўр мамнуният билан айта олишимиз мумкин, деб ўйлайман.

Иккала мамлакатимиз ўртасидаги муносабатларда бир йил муқаддам яратилган мустаҳкам пойдевор устига биз баъзи бир янгиликларни қуриб, ҳамкорлик тўғрисида бир қанча муҳим битимларни туздик. Биз ядро қуролларини чеклаш хусусида бир йил бурун ўзимиз яратган негизни ҳам олға ривожлантирдик. Бироқ биз жума куни имзоланган битим энг салмоқли битим бўлди. Бу — мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларда чинакам тарихий битимгина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга бутун дунё учун тарихий битим ҳамдир.

Дунёдаги иккита энг кучли мамлакат ўзларининг бир-бирлари билан муносабатларида куч ишлатмаслик ёки куч ишлатиш билан дўқ қилмаслик тўғрисида, шунингдек ўзларининг бошқа мамлакатлар билан муносабатларида куч ишлатмаслик ёки куч ишлатиш билан дўқ қилмаслик тўғрисида бир битимга келган эканлар, бу қадам ҳақиқатан ҳам бутун дунёда тинчликни хоҳлайдиган ҳамма кишиларга чуқур умид бахш этади. Чунки жаҳон ҳамжамиятида кучсизлар ҳам кучлилар каби хавф-хатарсиз яшаганлари тақдирдагина чинакам тинчлик ҳукм суриши мумкин. Биз ўз битимларимиз туфайли ўзимизни ана шундай дунёни қуриш ишига бағишладик.

Мен бу ҳақда гапирганимда имзоланган битим, ана шу битимларнинг ҳаммаси биз бир йил аввал ўрнатган ва бу йил ривожлантирган шахсий муносабатлар туфайли қўшимча аҳамият касб қилади, деб ҳам ўйлайман.

Тарихни ўқиган ҳамма кишилар шуни биладиларки, томонлар битимга риоя қилиш истагида бўлмасалар, бу битимнинг ҳеч қандай аҳамияти бўлмайди. Бош секретарь жаноблари, бизнинг Кэмп-Дэвиддаги, Вашингтондаги ва бу ер — Сан—Клементедаги бафуржа муҳокамаларимиздан биз ўзимиз тузган ҳамма битимларга ва аввало жума куни имзоланган битимга риоя қилиш истагида эканлигимиз сизга маълум.

(Давоми 3-бетда).

Л. И. БРЕЖНЕВ КАЛИФОРНИЯДАН ВАШИНГТОНГА ЖЎНАБ КЕТДИ

САН-КЛЕМЕНТЕ (Калифорния). 24 июнь. **(ТАСС махсус мухбирлари).** КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежнев ва унга ҳамроҳ бўлган кишилар бугун самолётда Калифорниядан Вашингтонга учиб кетдилар.

АҚШ президенти Р. Никсон, АҚШ президентининг ёрдамчиси Ж. Коннэлли, бошқа расмий кишилар Л. И. Брежневни аэродромда узатиб қолдилар.

АҚШ давлат секретари У. Рожерс, давлат секретарининг ёрдамчиси У. Стессел Л. И. Брежнев билан бирга учиб кетишди.

Аэродромда АҚШ президенти Л. И. Брежневни «Скайлэб»да парвоз қилган космонавтлар Ч. Конрад, П. Вейц, Ж. Кервин билан таништирди. Л. И. Брежнев парвоз муваффақиятли тугалланганлиги муносабати билан уларни табриклади ва космосни ўзлаштиришда янги-янги муваффақиятлар тилади.

* * *

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари шу куни Вашингтонга қайтиб келди. Л. И. Брежнев Эндрюс аэродромидан Кэмп-Девиддаги қароргоҳига борди.

СОВЕТ-АМЕРИКА ҚЎШМА АХБОРОТИ

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев АҚШ президенти Р. Никсоннинг 1972 йил май ойида СССРга қилган расмий визити вақтидаги таклифига мувофиқ ва шундан кейинги келишувга биноан 18 июндан 25 июнгача расмий визит билан Америка Қўшма Штатларида бўлди. Л. И. Брежневга КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси, СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громико, Ташқи савдо министри Н. С. Патоличев, Гражданавиацияси министри Б. П. Бугаев, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчилари Г. Э. Цуканов ва А. М. Александров, ТАССнинг Бош директори Л. М. Замятин, СССР Соғлиқни сақлаш министрининг ўринбосари Е. И. Чазов, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко, СССР Фанлар академияси АҚШ институтининг директори Г. А. Арбатов ҳамроҳлик қилдилар.

Л. И. Брежнев билан Р. Никсон ўртасида Совет-Америка муносабатларини ривожлантиришда эришилган муваффақият тўғрисида ва иккала томонни қизиқтирувчи бир қанча катта халқаро проблемалар хусусида батафсил ва амалий музокаралар бўлиб ўтди.

Вашингтон, Кэмп-Дэвид ва Сан-Клементеда бўлиб ўтган музокараларда қуйидагилар ҳам қатнашдилар:

Совет томонидан — КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси, СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громико, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добрынин, Ташқи савдо министри Н. С. Патоличев, Гражданавиацияси министри Б. П. Бугаев, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчилари А. М. Александров ва Г. Э. Цуканов, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко.

Америка томонидан — АҚШ давлат секретари Уильям П. Рожерс; АҚШ Молия министри Жорж П. Шульц; АҚШ президентининг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчиси доктор Генри А. Киссинжер.

I. СССР БИЛАН АҚШ УРТАСИДА МУНОСАБАТЛАРНИНГ УМУМИЙ АҲВОЛИ

1972 йил май ойида Москвада юксак доирада бўлиб ўтган Совет-Америка учрашуви ва шу учрашувда биргаликда қабул қилинган қарорлар СССР билан АҚШ ўртасидаги тинчлик муносабатларини мустаҳкамлаш ишида катта силжишга олиб келганлигидан ҳамда улар ўртасида иккала мамлакат халқлари учун ва бутун инсониятнинг манфаатлари йўлида иккала томонни қизиқтирувчи турли соҳаларда кенг кўламдаги ва ўзаро манфаатли ҳамкорликни янада ривожлантириш учун асос яратганлигидан томонлар мамнуният изҳор қилдилар. Улар Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ўртасида тузилган шартномалар ва битимларни тўла-тўкис ва ҳеч оғишмай бажариш ҳамда ҳамкорлик соҳаларини кенгайтириш йўлида баҳамжиҳат куч-ғайратлар сарфланганлигини мамнуният билан таъкидладилар.

1972 йил 29 майда Москвада имзоланган «СССР билан АҚШ ўртасидаги ўзаро муносабатлар асослари»да кўзда тутилгандек, тинч-тотув яшаш ва баббаравар хавфсизлик асосида Совет-Америка муносабатларини қайта қуришда бошланган жараён муваффақиятли амалга оширилмоқда, деган фикрга иккала томон ҳам қўшилди. Томонлар ўзаро муносабатларнинг асосларига муҳим аҳамият бераётганликлари таъкидлаб ўтилди. Шу билан бирга ана шу ҳужжатни янада муттасил амалга оширишга ва ундаги қоидалардан ҳар бирининг таъсирчанлигини оширишга иккала томон интилаётганлиги тасдиқланди.

Томонлар шуни мамнуният билан таъкидладики, 1972 йил май ойида Москвада бўлиб ўтган Совет-Америка учрашувининг якунларини бошқа давлатлар, бутун дунё афкор оммаси тинчликни ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлашга, қуролланиш пойгасини тўхтатишга ва турли ижтимоий тузумдаги давлатларнинг амалий ҳамкорлигини йўлга қўйишга қўшилган муҳим ҳисса, деб маъқуллаб кутиб олдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежневнинг АҚШга қилган жавоб визити ва шу визит вақтида бўлиб ўтган музокараларни томонлар Совет-Америка муносабатларини тубдан яхшилаш соҳасида бошланган йўлни давом эттиришга иккала мамлакат қатъий қарор берганлигининг ифодаси, деб биладилар.

Куни кеча тамом бўлган музокаралар ўз ўрталаридаги муносабатларни амалий равишда ривожлантиришда янги палла бўлганлигига томонлар аминдирлар.

Томонлар Совет-Америка муносабатларини шу тарзда ривожлантириш иккала мамлакат халқларининг ҳам, шунингдек бутун инсониятнинг ҳам манфаатларига хизмат қилишига қаттиқ ишониб, ўз муносабатларига имкони борича кўпроқ барқарор тус бериш ҳамда ўз халқлари ўртасидаги дўстлик ва ҳамкорликни ривожлантиришни халқаро тинчликнинг доимий омилига айлантириш мақсадида янада каттароқ қадамлар қўйишга қарор бердилар.

II. ЯДРО УРУШИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ВА СТРАТЕГИК ҚУРОЛЛАРНИ ЧЕКЛАШ

Халқаро тинчликни сақлаш ва мустаҳкамлаш масалалари КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан АҚШ президенти Р. Никсон ўртасидаги музокараларда асосий ўринни эгаллади.

Шу мақсадга олиб борувчи самарали тадбирларни қабул қилиш бутун инсоният учун бениҳоя муҳим аҳамиятга эга эканлигини англаб, томонлар СССР билан АҚШ ўртасида ва томонлардан ҳар бири билан бошқа мамлакатлар ўртасида уруш ва айниқса ядро уруши хавфини йўқотиш учун улар ишлаши мумкин бўлган соҳаларни кўриб чиқдилар. Натижада БМТ уставига ва 1972 йил 29 майдаги ўзаро муносабатларнинг асосларига мувофиқ равишда ядро урушининг олдини олиш тўғрисида СССР билан АҚШ ўртасида битим тузишга қарор қилинди. Бу битимни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари билан АҚШ президенти 1973 йил 22 июнда имзоладилар. Битим тексти алоҳида эълон қилинди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари билан АҚШ президенти бу битимга баҳо бериб, битим Совет-Америка муносабатларида тарихий марра бўлди ва умуман халқаро хавфсизлик негизларини анча мустаҳкамлайди, деб ҳисоблайдилар. Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар тинчликни мустаҳкамлашнинг ҳамда уруш хавфини ва айниқса ядро уруши хавфини абадий йўқотишнинг қўшимча йўлларини кўриб чиқишга тайёр эканликларини билдирадилар.

Музокаралар давомида стратегик қурол-яроғларни чеклаш масалаларига катта эътибор берилди. Шу муносабат билан томонлар ракетадан мудофаа системаларини чеклаш тўғрисида Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар 1972 йил майида имзолаган шартноманинг ҳамда стратегик ҳужум қуролларини чеклаш соҳасидаги баъзи бир тадбирлар тўғрисидаги муваққат битимнинг жуда катта аҳамиятга эга эканлигини таъкидлаб ўтдилар. Бу ҳужжатлар тарихда биринчи марта қурол-яроғларнинг энг замонавий ва энг даҳшатли турларини амалда чеклаб қўяди.

Томонлар ана шу битимлар қандай бажарилаётганлиги тўғрисида фикрлашиб олиб, шу битимларни амалга ошириш ниятида эканликларини ва стратегик қурол-яроғларни янада чеклаш тўғрисида битимга эришиш йўлида биргаликда олға силжишга тайёр эканликларини билдирдилар.

Томонлар 1972 йил ноябрида яна бошланган музокараларда олға силжишга эришилганлигини ва стратегик ҳужум қуролларини чеклаш соҳасидаги янада тўлиқ тадбирлар тўғрисида битимга эришиш учун қулай истиқболлар борлигини қайд қилдилар.

Томонларнинг фикрича, стратегик қурол-яроғларни чеклаш соҳасида эришилган силжиш Совет—Америка муносабатларини ва бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш ишига қўшилган ғоят муҳим ҳисса бўлди.

Ўз ўрталарида бўлиб ўтган муҳокамалар асосида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари билан АҚШ президенти 1973 йил 21 июнда «Стратегик ҳужум қуролларини янада чеклаш тўғрисидаги музокараларнинг асосий принциплари»ни имзоладилар. Бу ҳужжатнинг тексти алоҳида эълон қилинди.

Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар тинчликни мустаҳкамлаш, қуролланиш юкини камайтириш ҳамда қурол-яроғларни чеклаш ва қуролсизланиш тадбирларига доир битимларга эришиш ишида барча давлатларнинг куч-ғайратларини бирлаштиришга катта аҳамият берадилар.

Томонлар химия қуроли хусусида таъсирли халқаро битим тузилиши муҳим роль ўйнаши мумкинлигини ҳисобга олиб, бошқа мамлакатлар билан ҳамкорликда ана шундай битим тузилишига эришиш йўлидаги ҳаракатни давом эттириш тўғрисида келишиб олдилар.

(Давоми 2-бетда).

Л. И. БРЕЖНЕВнинг Америка телевидениеси орқали сўзлаган нутқи

(Боши 1-бетда)

Шу хилдаги ҳамкорликни ривожлантириш гўё, бир томонлама характерда бўлиб, Совет Иттифоқигагина наф келтиради, деган даъволарни баъзан эшитишга тўғри келади. Аммо, бундай гапларни айтмоқ учун ё ҳақиқий аҳволни бутунлай билмаслик, ёки ҳақиқатдан жўрттага кўз юмиш керак.

Ҳақиқат эса шундан иборатки, умуман иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириш ва кучайтиришдан ва узоқ муддатга мўлжалланган кенг кўламдаги битимлардан (ҳозирги вақтда бундай битимлар тўғрисида Совет ташкилотлари билан Америка фирмалари ўртасида музокаралар олиб борилмоқда, ёки бу музокаралар ҳозирнинг ўзидаёқ муваффақиятли суръатда тугалланди) ҳар икки томон реал ва катта наф кўриши лозим. Мен илгари Москвада ҳам, бу ерда, Қўшма Штатларда ҳам АҚШ савдо-саноат доираларининг вакиллари билан суҳбат қилдим. Ана шу доираларнинг вакиллари ҳам бу фикрни қатъий тасдиқладилар. Президент Никсон билан суҳбатимизда ҳам шу тўғрида гап борди.

Мен бунга қуйидагиларни илова қилиб ўтмоқчиман: Совет Иттифоқи раҳбарлари ҳам, менинг фикримча, Қўшма Штатлар ҳукумати ҳам узоқ муддатли иқтисодий ҳамкорликни ривожлантириш сиёсий жиҳатдан ғоят самарали натижалар беришига жуда катта аҳамият бермоқдалар. Бу ҳамкорлик умуман Совет-Америка муносабатларини яхшилаш сари бошланган бурилишни мустаҳкамлайди.

Бизнинг фикримизча, маданият ва санъат соҳасида Совет-Америка алоқаларини кенг ривожлантириш учун ҳам яхши истиқболлар мавжуддир. Ҳар иккала мамлакатимизнинг бу соҳада бир-бири билан баҳам кўрадиган нарсалари бор. Барқарор тинчликда яшаш учун бир-бирига ишониш керак, ишониш учун эса, бир-бирини яхши билмоқ керак. Биз, ҳар ҳолда, америкаликларнинг ҳаёт тарзимиз тўғрисида ҳам, тафаккуримиз тарзи ҳақида ҳам тўлароқ ва тўғрироқ тасаввур қилиш имкониятига эга бўлишлари тарафоримиз.

Биз умуман шуни айта оламизки, Совет-Америка муносабатларини ривожлантириш соҳасида кўп иш қилинди. Аммо биз, катта йўлнинг муқаддимасидагина турибмиз. Яхши муносабатларнинг янги куртакларини сақлаш ва ривожлантириш тўғрисида доим ғамхўрлик қилиш керак. Турли соҳалардаги ҳамкорликнинг энг зарур ва энг мақбул формаларини қидириб топиш йўлида тинмай ишлаш керак. Бошқа томоннинг у ёки бу хусусиятларини тушуниб олиш ва бир-бири билан яхши ниятда иш олиб боришни ўрганиш учун сабр-тоқат керак.

Менинг фикримча, Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ўртасидаги муносабатларни тубдан соғломлаштириш тарафдорлари истиқболга умид билан қарай оладилар. Бунинг боиси шуки, бу мақсад ҳар икки халқимизнинг ҳаётий манфаатларига ва бутун жаҳондаги тинчликсевар кишиларнинг манфаатларига мос бўлиб тушади.

Жаҳондаги умумий муҳит ҳам ҳар иккала мамлакатимиз ўртасидаги муносабатларда ҳукмрон бўлган иқлимга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Иқтисодий қудрат ҳам, ҳарбий қудрат ҳам, халқаро майдондаги салмоқ ҳам мамлакатларимизга ҳеч қандай қўшимча ҳуқуқлар бермайди. Аммо умумий тинчлик тақдири учун, урушнинг олдини олиш учун улар зиммасига алоҳида масъулият юклайди. Совет Иттифоқи Қўшма Штатлар билан муносабат ва алоқаларга ёндошишда ана шу масъулиятни жуда яхши билади.

Биз, Совет-Америка муносабатларини яхшилашни бир-биридан ажралиб қолган ҳодиса деб эмас, балки халқаро муҳитни тубдан соғломлаштириш кенг жараёнининг узвий, шу билан бирга жуда муҳим қисми деб биламиз. Инсониятни «совуқ уруш»нинг даҳшатли кишанларига гирифтор қилмоқчи бўлган эдилар. Энди у бу кишанлардан қутилиб чиқди. Инсоният осойишта ва эркин нафас олишни истайди. Совет-Америка муносабатларини яхшилаш йўлида сарф қилаётган куч-ғайратимиз Европада ёки Осиёда, Африкада ёки Латин Америкасида, Яқин Шарқда ёки Узоқ Шарқда янгидан-янги давлатларни кескинликни юмшатиш жараёнига жалб этиш учун ёрдам берса, биз буни табриклаймиз.

Совет-Америка муносабатларининг нормаллаштирилиши Европада тинчлик ва хавфсизликни мустаҳкамлаш, шу жумладан, Умумевропа кенгашини ўтказиш каби катта ва муҳим вазифани ҳал этишга ёрдам бериши каби фактни ғоят ижобий бир ҳол деб ҳисоблаймиз.

Совет-Америка муносабатларининг яхшиланиши Вьетнамда кўп йил давом этган урушни тўхтатишга ёрдам бериш жиҳатидан ҳам шубҳасиз, ўз ролини бажарди. Вьетнамда урушни тўхтатиш тўғрисидаги битим кучга кирган ва ҳар икки мамлакатимиз бошқа давлатлар билан биргаликда Вьетнамга бағишланган Париж конференциясининг ҳужжатига имзо чеккан ҳозирги пайтда қўлга киритилган муваффақиятни мустаҳкамлаш, Ҳинди-Хитойдаги барча халқларнинг тинч-тотув яшаш имкониятига эга бўлишини таъминлаш биз учун жуда муҳимдир.

Ер куррасида хатарли кескинлик ўчоқлари ҳали ҳам бор. Президент Никсон билан суҳбатларимизда Яқин Шарқдаги аҳвол масаласига тўхталиб ўтилди. Яқин Шарқдаги аҳвол аввалгидек, ҳозирда ҳам ғоят кескин бўлиб турибди. Биз бу ерда адолат мумкин қадар тезроқ таъминланиши ва можаро тинч йўл билан қатъий бартараф қилиниши керак, бунинг натижасида урушдан зарар кўрганларнинг қонуний ҳуқуқлари тикланиши, ана шу жуда катта районда яшовчи барча халқларнинг хавфсизлиги таъминланиши лозим, деб ҳисоблаймиз. Бу — Яқин Шарқдаги ҳеч мустасносиз барча халқлар учун муҳимдир. Бу — умумий тинчликни таъминлаш учун ҳам муҳимдир.

Хуллас, авж олиб кетган можароларни тугатиш, янги кризисли вазиятларнинг олдини олиш — тинчликнинг чинакам мустаҳкам гарантияларини вужудга келтиришнинг зарур шартидир. Икки мамлакатимиз ҳам бу ишга муносиб ҳиссаларни қўшмоғи лозим. Биз, президент Никсон билан кейинги кунларда олиб борилган музокаралар вақтида бу масалаларга кўп эътибор бердик.

Бунда қуйидагиларни таъкидлаб ўтишни истар эдим: икки томонлама муносабатларга доир масалаларни ҳам, умумий халқаро проблемаларни ҳам муҳокама қилиш вақтида, биз Совет Иттифоқининг, шунингдек АҚШнинг ўз иттифоқчилари борлиги, у ёки бу давлатга нисбатан ўз зиммаларига мажбуриятлар олганлиги каби фактни доим эътиборга олдик. Бизнинг музокараларимиз, имзоланган битимларнинг бутун руҳи, бутун мазмуни ана шу ҳолатни тўла равишда ҳисобга олганлигини дангал айтиб ўтиш керак.

Биз халқаро ишлар соҳасида президент Никсон билан суҳбатлашган ва бамаслаҳат бир фикрга келган масаланинг асосий моҳияти шундан иборатки, ҳар икки томон СССР билан АҚШ ўртасидаги яхши муносабатларни халқаро тинчликнинг доимий омилига айлантиришга қатъий қарор берди.

Ҳозирги кунда кескинликни юмшатиш ва тинч ҳамкорлик масалаларини ижобий тарзда муҳокама қилмай, ҳарбий тайёргарлик ҳақида, қуролланиш пойгаси тўғрисида шовқун-сурон кўтариш мухлислари ҳали учраб туради. Сизлар буни яхши биласиз, албатта.

Бу хусусда нима дейиш мумкин? Совет халқи урушнинг нималигини бошқа ҳар қайси халқдан кўра, яхшироқ билади, албатта. Биз иккинчи жаҳон урушида жаҳоншумул тарихий аҳамиятга молик ғалабага эришдик. Аммо бу урушда 20 миллиондан ортиқ Совет граждани ҳалок бўлди. 70 мингдан зиёд шаҳар ва қишлоқларимиз вайрон бўлди. Миллий бойлигимизнинг учдан бир қисми яксон қилинди.

Уруш жароҳатлари ҳозир тугатилган. Совет Иттифоқи ҳозирги кунда ҳар қачонгидан кўра, қудратли ва гуллаб-яшнаб турган мамлакатдир. Аммо биз уруш сабоқларини яхши эсда тутамиз ва шунинг учун ҳам Совет Иттифоқининг халқлари тинчликни ғоят қадрлайдилар ва партиямизнинг ҳамда ҳукуматимизнинг тинчликсеварлик сиёсатини астойдил маъқулламоқдалар.

Бизнинг назаримизда тинчлик — шундай юксак бахт-саодатки, муносиб ҳаёт кечиришни истаган кишилар шунга интилишлари лозим. Биз ақл-идрокка ишонамиз. Америка Қўшма Штатларининг ва бошқа давлатларнинг халқлари ҳам шундай ишончни биз билан бирга баҳам кўрадилар, деб ҳисоблаймиз.

Бу ишончдан маҳрум бўлинган тақдирда, фақат куч билан, ядро қуролининг ёки бошқа бирон қуролнинг қудрати билан кўр-кўрона тасалли бериш бундай ишончнинг ўрнини олган тақдирда, инсоният цивилизациясининг ва инсониятнинг ўзининг тақдири жуда аянчли бўлур эди.

Биз оғир тарихий йўл босиб ўтдик. Бизнинг халқимиз шу билан фахрланадики, Социалистик революция ғалаба қилганидан кейин, қолоқ Россия тарихан қисқа вақт ичида жуда йирик саноат давлатига айланди, фан ва маданият соҳасида жуда катта муваффақиятларга эришди. Биз янги жамиятни — энг барқарор ва дадил ривожланиб бораётган жамиятни барпо этганлигимиз билан фахрланамиз. Бу жамият мамлакатимизнинг барча гражданларига социал адолат берди. Ҳозирги замон маданиятининг барча неъматларини бутун халқнинг мулкига айлантирди. Биз шу билан фахрланамизки, мамлакатимизнинг ўтмишда эзилган неча ўнлаб миллат ва элатлари ҳақиқатан ҳам тенг ҳуқуқли бўлдилар, халқларнинг аҳил оиласида яшаб, ўз экономикасини ва маданиятини муваффақиятли суратда ривожлантирмоқдалар.

Биз келажакка мўлжаллаб, катта планлар тузиб қўйганмиз. Биз Совет халқининг турмуш даражасини анча оширишни истаймиз. Биз маориф ва медицинани юксалтиришда янгидан-янги муваффақиятларга эришувни истаймиз. Биз қишлоқ ва шаҳарларимизнинг ҳаёт учун янада қулай ва кўркам қилишни истаймиз. Биз битмас-туганмас табиий бойликларга эга бўлган Сибирь, шимол ва Узоқ Шарқнинг олисдаги районларини ривожлантириш программасини белгиладик. Бу планларни амалга ошириш аввало, тинчликни талаб қилаётганлигини, бошқа давлатлар билан тинч ҳамкорликни талаб қилаётганлигини ҳар бир совет кишиси жуда яхши билади.

Ҳар бир мамлакат каби бизнинг олдимизда ҳам кўп проблемалар турибди, кўпгина нуқсонларимиз ҳам бор, албатта. Аммо бошқа халқлар каби бизнинг олдимизда турган барча проблемаларни ҳам ҳал этиш учун уруш эмас, ёки кескинликни қастдан авж олдириш эмас, балки тинчлик ва бунёдкорлик меҳнати талаб этилади. Биз шунга аминмизки, бунёдкорлик меҳнатигина жамиятнинг барча аъзолари учун фаровонлик, моддий ва маънавий ноз-неъматларнинг мўл-кўл бўлишини таъминлай олади.

Мен бунда совет кишилари қандай фикр ва қандай планлар билан яшаётганлиги тўғрисида ва Совет Иттифоқи ташқи сиёсатининг характери нима билан изоҳланганлиги тўғрисида қисқача гапириб беришга ҳаракат қилдим. Бу сиёсатнинг тинчликсевар сиёсати эканлиги жамиятимизнинг моҳиятидан келиб чиқади. Тинч-тотув яшаш тушунчасининг ўзини Совет давлатининг асосчиси Владимир Ильич Ленин ишлаб чиққанлиги бежиз эмас. Бу тушунча, ҳозирги кунда турли ижтимоий тузумга мансуб давлатлар ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришнинг ҳамма томонидан тобора кўпроқ эътироф этилаётган негизи бўлиб қолмоқда.

Мамлакатимизнинг ҳукмрон партияси — Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг икки йил муқаддам ўтказилган XXIV съездида Тинчлик программаси маъқулланганлиги сизларга маълум бўлса керак. Бу программа ҳозирги замон шароитида тинч-тотув яшаш сиёсатининг конкрет ифодасидир. Бу — халқаро кескинликни юмшатишга актив ёрдам бериш, ер юзида кўп авлодлар учун чинакам мустаҳкам тинчлик бўлишини таъминлаш программасидир. Бу программа давлатимиз гражданларининг эътиқоди ва ниятларинигина эмас, — биз бунга аминмиз, бутун дунёдаги миллион-миллион тинчликсевар кишиларнинг ҳам орзу-тилакларини ифода этади. Биз бу программани ўз дўстларимиз ва иттифоқчиларимиз — социалистик давлатлар билан биргаликда ҳаракат қилиб, амалга оширмоқдамиз. Биз ана шу программа асосида шуни истаган барча давлатлар билан яхши, ўзаро фойдали ҳамкорлик муносабатлари ўрнатишга интилмоқдамиз. Совет-Америка муносабатларининг яхшиланиши ҳам бу программада муносиб ўрин олади.

Ҳурматли телевизор тингловчилар!

Президент Никсон билан музокараларимизда, сенатор Фулбрайт бошчилигидаги сенат ташқи ишлар комиссияси аъзолари билан, Америка савдо-саноат доираларининг таниқли вакиллари билан учрашув ва суҳбатларимизда кун тартибига қўйилган проблемаларнинг аҳамияти ва мураккаблиги — буларнинг ҳаммаси визитнинг иш программасини муқаррар суратда зиқ қилиб юборди. Мен эслатиб ўтганимдек, бу музокаралар яхши вазиятда ўтган самарали музокаралар бўлди. Буларнинг ҳаммаси мамнуният ҳис-туйғуларини вужудга келтирмай қололмайди.

Шу билан бирга, иш билан ғоят кўп банд бўлишимиз менга ва ҳамроҳларим бўлган ҳамда умумий ишимизда қатнашган шерикларимга мамлакат билан кенгроқ танишиб чиқиш имконини бермаганлигидан таассуфланаман, албатта. Мен Москвада, сўнгра эса бу ерда, Қўшма Штатларда ҳам Американинг турли шаҳарларидан, ташкилотлар, компаниялар ва айрим гражданлардан кўпгина самимий хатлар олдим. Улар бу хатларида, у ёки бу шаҳарга ташриф қилишни, заводларда, фермаларда, университетларда, Америка гражданларининг хусусий, уйларида бўлишни лутфан таклиф этдилар. Мен шу фурсатдан фойдаланиб, ана шу хатларни ёзган барча кишиларга самимий ташаккур изҳор қиламан. Мен юқорида айтилган сабабларга кўра, бу таклифлардан фойдалана олмаганлигим учун таассуф билдираман. Нью-Йоркни ҳам, Чикагони ҳам, Детройтни ҳам, Лос-Анжелесни ҳам бориб кўриш, саноат корхоналари билан ва қишлоқ хўжалиги билан танишиш, Америка меҳнаткашлари билан суҳбатлашиш мароқли бўлур эди, албатта. Совет кишилари Америка меҳнаткашларининг ютуқларига зўр ҳурмат билан қарамоқдалар. Биз президент Никсон билан бундай учрашувларимиз келгусида мунтазам суратда ўтказиб турилажаги тўғрисида қатъий келишиб олганлигимиз туфайли ҳам келажакда бундай имконият яна бўлиши эҳтимолдан узоқ эмас. Биз келгуси, 1974 йилда президент Никсоннинг Совет Иттифоқига келишини кутамиз.

Аммо қисқа муддатли ана шу визит вақтида Америкада истаган нарсаларимнинг ҳаммасини кўриш имкониятига эга бўлмасам ҳам, юртимга қайтиб борганимдан кейин ўз шерикларимга ва барча совет кишиларига бу визитнинг муҳим сиёсий натижалари ҳақида, шунингдек яхши ниятлар изҳор қилинган муҳит тўғрисида, тинчлик, кескинликни юмшатиш, мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатларни яхшилашга қаратилган кайфият тўғрисида гапириб бериш учун ҳамма асосларга эгаман. Биз бу ҳолатни Қўшма Штатларда бўлган вақтимизда, мамлакатингиз ҳукуматининг ва жамоат доираларининг вакиллари билан, Американинг кўп гражданлари билан учрашиш вақтида яхши ҳис этдик. Сизларни ишонтириб айта оламанки, совет кишилари бундай кайфиятларни тўла-тўкис баҳам кўрадилар.

Шу кунларда президент Никсон билан қилган суҳбатларимизда биз ҳозирги сиёсат масалаларини қараб чиқиш билан чекланиб қолмадик, балки келажакка назар солишга, ҳар иккала мамлакатимиз халқларининг келгусидаги манфаатларини ҳисобга олишга ҳам интилдик, деб айтсам сизларга катта сирни ошкор қилган бўлмайман, деб ўйлайман. Биз бунда сиёсат соҳасида олға назар солмайдиган киши муқаррар суратда орқада, қолоқлар орасида қолиб кетади, деган фикрга асосландик. Биз бундан бир йил муқаддам, Москвада Совет-Америка муносабатларини яхшилашга асос қўйдик. Эндиликда, ана шу катта ва муҳим иш муваффақиятли суратда ривожлантирилди. Биз бундан буён ҳам шундай бўлади, деб умид қиламиз, Чунки бу йўл буюк халқларимизнинг ва бутун инсониятнинг манфаатларига мос бўлиб тушади.

Мен ўз нутқимни тамомлар эканман, меҳмондўстликлари учун, Совет халқига ва бизга, бу халқнинг вакилларига самимий муносабатлари ва изҳор қилган жуда кўп эзгу-туйғулари учун Америка халқига, АҚШ президенти ва ҳукуматига чин кўнгилдан ташаккур айтишни истайман.

Американинг ҳурматли гражданлари, ҳар бирингизга фароғат ва бахт-саодат истаб, изҳор қилган тилакларимни қабул қилгайсиз.

Эътиборингиз учун ташаккур.

СОВЕТ-АМЕРИКА ҚЎШМА АХБОРОТИ

(Боши биринчи бетда).

Томонлар Женевада ўз мажлисининг ўтказаётган қуролсизланиш комитетининг ишига ёрдам бериш учун зарур чораларнинг ҳаммасини кўриш ҳақида келишиб оладилар. Улар қуролланиш пойгасини чеклаш ва тўхтатишга нисбатан янги чораларни ишлаб чиқиш тўғрисидаги музокараларда актив қатнашадилар. Улар ёппасига ва батамом қуролсизланиш, шу жумладан халқаро майдонда қаттиқ контрол остида ядро қуролини тарк этишни пировард мақсад деб таъкидлайдилар. Қуролсизланиш масаласи юзасидан жаҳон конференциясини тегишли вақтда чақириш бу соҳада ижобий роль ўйнайди.

III. ХАЛҚАРО ПРОБЛЕМАЛАР, КЕСКИНЛИКНИ ЮМШАТИШ ВА ХАЛҚАРО ХАВФСИЗЛИКНИ МУСТАҲКАМЛАШ

Л. И. Брежнев билан Р. Никсон ҳозирги халқаро аҳволнинг асосий масалаларини қараб чиқдилар. Улар Москвада олий даражада ўтказилган Совет—Америка учрашувидан буён жаҳонда содир бўлган воқеаларга алоҳида эътибор бердилар. Халқаро муносабатлардаги ижобий тенденциялар тинчлик манфаатларини кўзлаб кескинликни янада юмшатиш ва давлатларнинг ҳамкорлигини мустаҳкамлаш йўлидан тубдан ривожланиб бораётганлиги мамнуният билан қайд қилинди. Томонларнинг фикрича, жаҳондаги вазиятнинг соғломлашиб бораётганлиги кескинликни юмшатиш, ҳал этилмаган халқаро проблемаларни ҳал этиш учун ва мустаҳкам тинчлик структурасини вужудга келтириш учун янги қулай имкониятлар очиб беради.

ҲИНДИ-ХИТОЙ

Томонлар Вьетнамда урушни тўхтатиш ва тинчликни тиклаш тўғрисидаги битимнинг тузилганлигидан, шунингдек Вьетнамга бағишлаб ўтказилган ҳамда бу битимни маъқуллаган ва қўллаб-қувватлаган халқаро конференциянинг якунларидан ғоят мамнун эканликларини билдирдилар.

Томонлар шу нарсага аминдирларки, Вьетнамда урушни тўхтатиш ва тинчликни тиклаш тўғрисидаги битим бундан кейин Лаосда тинчликни тиклаш ҳамда миллий иноқликка эришиш тўғрисидаги битимнинг имзоланганлиги Вьетнам билан Лаос халқларининг туб манфаатларига ҳамда орзу-тилакларига муносиб бўлиб тушади ва Ҳинди-Хитойда бу райондаги мамлакатларнинг мустақиллиги, суверенитети, бирлиги ва территориал бутунлигини ҳурмат қилишга асосланган мустаҳкам тинчлик ўрнатиш имкониятини очиб беради. Томонлар бу битимларни пухта бажариш зарур эканлигини таъкидладилар.

Улар Камбоджадаги ҳарбий можарони тезроқ тўхтатиб, Ҳинди-Хитойнинг ҳамма қисмида тинчлик ўрнатиш зарур эканлигини ҳам уқтириб ўтдилар. Томонлар Вьетнам, Лаос ва Камбоджанинг сиёсий истиқболи четдан ҳеч қандай аралашувга йўл қўйилмаган ҳолда шу мамлакатларнинг халқлари томонидан ҳал этилиши лозим, деган позицияларини ҳам таъкидладилар.

ЕВРОПА

Томонлар Европада кескинликни юмшатиш ва ҳамкорликни ривожлантириш жараёни актив давом этаётганини ва бу ҳол халқаро барқарорлик ишига ўз ҳиссасини қўшаётганини музокаралар давомида мамнуният билан қайд қилдилар.

Томонлар кейинги йилларда жумладан, СССР билан Германия Федератив Республикаси ўртасида имзоланган шартнома ва битимлар натижасида Европа мамлакатлари ўртасидаги муносабатлар тағин ҳам нормаллашганлигидан мамнун эканликларини билдирдилар. Шу жумладан улар 1971 йил 3 сентябрда тузилган тўрт томонлама битим кучга кирганлигини табриклайдилар. Улар тузилган шартнома ва битимларга қаттиқ риоя қилиниши барча манфаатдор томонларнинг хавфсизлиги ҳамда осойишталиги ишига ҳисса қўшади, деган фикрга қўшиладилар.

Улар Германия Демократик Республикаси билан Германия Федератив Республикасининг бу йил Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилиниши истиқболларини ҳам табриклайдилар ва шу муносабат билан СССР, АҚШ, Буюк Британия ва Франция шу хусусда 1972 йил 9 ноябрда тўрт томонлама баёнотни имзолаганликларини эслатиб ўтадилар.

СССР ва АҚШ 1972 йил май ойида Москвада қабул қилинган Совет—Америка қўшма ахборотининг тегишли қоидаларига амал қилиб, Европада тинч муносабатларни мустаҳкамлашга якка-якка тартибда ёки биргаликда бундан буён ҳам ёрдам беришга интилишларини таъминлайдилар. Томонлар Европада мустаҳкам тинчлик бўлишини таъминлашни ўз сиёсатининг энг муҳим мақсади деб ҳисоблайдилар.

Шу муносабат билан кўп давлатларнинг, шу жумладан СССР ва АҚШнинг биргаликда зўр ғайрат билан кўрган тадбирлари натижасида Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик масалалари юзасидан 3 июлда очиладиган кенгашга тайёргарлик иши муваффақиятли тугалланганлиги мамнуният билан қайд қилинди. СССР билан АҚШ бу кенгаш Европа хавфсизлигини мустаҳкамлаш ва кенгашда қатнашувчи давлатлар ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш учун имкониятларни кўпайтиради, деб ҳисоблайдилар. СССР билан АҚШ кенгашининг мақсадларини амалга ошириш ва жаҳоннинг шу қисмида яхши муносабатларнинг янги даврини қарор топтиришга қаратилган сиёсатларини ўтказадилар.

Ҳар икки томон кенгашга доим ижобий муносабатда бўлиб, кенгашни қисқа вақт ичида муваффақиятли суратда тугаллаш учун зарур бўлган чораларни кўради. Ҳар икки томон кенгашнинг ишида муваффақият қозониш уни олий даражада тугаллаш имконини беради, деган фикрга асосланади.

СССР билан АҚШ Европада барқарорлик ва хавфсизликни янада мустаҳкамлаш мақсадида сиёсий кескинликни юмшатишни Марказий Европада ҳарбий кескинликни камайтириш билан бирга қўшиб олиб бориш фойдали деб ҳисоблайди. Шу муносабат билан улар Марказий Европада куролли кучларни ва қурол-яроғларни ўзаро қисқартириш тўғрисида ва бу билан боғлиқ бўлган тадбирлар ҳақида 1973 йил 30 октябрда бошланадиган музокараларга катта аҳамият берадилар. Томонлар бу проблеманинг моҳияти юзасидан томонлардан бирортасининг хавфсизлигига зарар етказмаслик принципига қаттиқ риоя қилиш асосида бошқа давлатлар билан биргаликда ўзаро мақбул қарорлар қабул қилишга эришиш учун ўз ҳиссасини қўшишга тайёр эканликларини билдирадилар.

ЯҚИН ШАРҚ

Томонлар Яқин Шарқдаги аҳволдан ғоят ташвишланаётганликларини билдирдилар ва Яқин Шарқ можаросини бартараф қилиш йўллари тўғрисида фикрлашиб олдилар.

Томонларнинг ҳар бири шу проблема борасидаги ўз позициясини баён қилди.

Ҳар икки томон Яқин Шарқдаги можарони тезликда бартараф қилишга ёрдам бериш мақсадида куч-ғайратларини сарф қилавериш ҳақида келишиб олди. Бу проблема мазкур райондаги барча давлатларнинг манфаатларига мувофиқ суратда ҳал этилиши лозим ва уларнинг мустақиллиги ҳамда суверенитетига муносиб бўлиши ва Фаластин халқининг қонуний манфаатларини тегишинча ҳисобга олиши керак.

IV. САВДО ВА ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАР

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ва АҚШ президенти СССР билан АҚШ ўртасидаги савдо-иқтисодий алоқаларнинг аҳволини ва истиқболларини батафсил қараб чиқдилар. Ҳар икки томон ўз ўрталарида савдо-иқтисодий алоқаларни нормаллаштириш ва ривожлантириш ишида ўтган йили қўлга киритилган муваффақиятни мамнуният билан қайд қилди.

Томонлар ўзаро фойдали ҳамкорлик ва тинчлик муносабатлари ўзаро иқтисодий муносабатларнинг мустаҳкам пойдеворини вужудга келтириш билан мустаҳкамланиши мумкин, деган фикрга қўшиладилар.

Томонлар ўтган йили савдо-иқтисодий муносабатлар хусусида турли битимларнинг имзоланганлигини мамнуният билан қайд қиладилар. Томонлар Совет—Америка савдоси ғоят ўсиб бораётганлигини ва келгуси йилларда товар оборотини янада кўпайтириш учун қулай истиқболлар борлигини таъкидлайдилар.

Томонлар ҳар икки мамлакат савдо-сотиқнинг умумий ҳажмини бундан буёнги уч йил мобайнида 2—3 миллиард долларга етказишни ўз олдига мақсад қилиб қўймоғи керак, деб ҳисоблайдилар. Совет—Америка қўшма савдо комиссияси иқтисодий алоқаларни кенг ривожлантиришга ёрдам берувчи муҳим механизм бўлиб қолмоқда. Томонлар Америка фирмалари билан уларнинг советлар мамлакатидаги савдо соҳасидаги шериклари ўртасида алоқалар кенгайиб бораётганлигидан мамнун эканлигини қайд қилдилар.

Томонлар СССР билан АҚШ ўртасида савдо-сотиқ алоқаларини ва бошқа иқтисодий алоқаларни ривожлантириш учун қулайроқ шарт-шароитлар вужудга келтиришга қаратилган тадбирлар тўғрисида илгари тузилган битимга асосланиб иш кўришга қатъий қарор берганликларини таъкидладилар.

Денгиз пароходчилигига доир баъзи масалалар юзасидан 1972 йил октябрь ойида имзоланган битим натижасида совет савдо кемаларининг АҚШ портларига ва Америка савдо кемаларининг СССР портларига қатнови кўпайганлиги, шу йил май ойининг охиридан бошлаб эса Ленинград билан Нью-Йорк ўртасида пассажир пароходлари мунтазам қатнаётганлиги қайд қилиб ўтилди.

Томонлар учрашув давомида имзоланган протокол СССР билан АҚШ ўртасида мавжуд ҳаво йўлларини кенгайтиришни ва бунинг учун Москва билан Вашингтон ўртасида ва Нью-Йорк билан Ленинград ўртасида бевосита ҳаво йўли очишни, самолётларнинг учишини кўпайтиришни ва гражданавиацияси соҳасидаги бошқа масалаларни ҳал этишни кўзда тутади.

Томонлар доимий асосда бундан буёнги иқтисодий ҳамкорлик истиқболларини қараб чиққан пайтда узоқ муддатга мўлжалланган ўзаро фойдали лойиҳалар бўлиши керак, деб топдилар. Улар Америка компанияларининг иштироки билан тузилган бир қанча конкрет лойиҳаларни, шу жумладан Сибирь табиий газини АҚШга етказиб бериш лойиҳасини муҳокама қилдилар. Президент АҚШ бу лойиҳалар юзасидан конкрет таклифлар ишлаб чиқиш учун Америка фирмаларини рағбатлантиради ва ҳар икки томоннинг манфаатларини кўзда тутадиган таклифларни жиддий ва яхши ният билан қараб чиқади, деди.

Томонлар СССР билан АҚШ ўртасида савдо-иқтисодий илмий-техникавий ва маданий муносабатларни кенгайтиришга ёрдам бериш мақсадида солиқ солиш тўғрисида конвенция туздилар. Бу конвенция икки томонлама солиқ солишга йўл қўймасликни, шунингдек иложи бўлган тақдирда, бир мамлакат гражданларининг иккинчи мамлакат солиқ системасига дучор бўлиши заруратига ўрин қолдирмасликни кўзда тутади.

1973 йил октябрь ойининг охиригача Вашингтонда СССР савдо ваколатхонасини ва Москвада АҚШ коммерция бюросини очиш тўғрисидаги протокол ҳам имзоланди. Айни вақтда Америка-Совет савдо палатасини ташкил этиш билан боғлиқ масалалар юзасидан протокол имзоланди. Бу битимлар СССР билан АҚШ ўртасида савдо-иқтисодий алоқаларни янада ривожлантиришга ёрдам беради.

V. ИККИ ТОМОН ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИКНИНГ БОШҚА СОҲАЛАРИНИ ЯНАДА РИВОЖЛАНТИРИШ

Томонлар муҳитни муҳофаза қилиш, соғлиқни сақлаш ва медицина, космик фазони тадқиқ этиш каби соҳаларда ва фан ҳамда техниканинг 1972 йил май ойида ва шундан кейин имзоланган битимларда кўзда тутилган бошқа проблемалар юзасидан икки томонлама ҳамкорлик масалаларини қараб чиқдилар. Улар ана шу битимлар белгиланган программаларга мувофиқ қониқарли амалга оширилаётганлигини қайд қилдилар.

Жумладан, энг кўп тарқалган ва инсон ҳаёти учун энг хатарли бўлган касалликлар — рак, юрак-томир касалликлари, юқумли касалликлар ва бўғин яллиғланиши билан курашнинг самарали воситаларини биргаликда ишлаб чиқиш йўлга қўйилмоқда, муҳит проблемасининг медицинага оид жиҳатлари тадқиқ этилмоқда.

Ўзаро келишиб олинган графикка мувофиқ, «Союз» ва «Аполлон» кемаларининг космосга биргаликда парвоз қилиши учун тайёргарлик кўрилмоқда. Ана шу кемаларнинг космосда биргаликда қиладиган парвозини ва уларнинг туташтирилиши ҳамда Совет ва Америка космонавтларининг бир-бирларига ўтишини 1975 йил июнь ойида амалга ошириш мўлжалланди.

Аввалги битимлар вужудга келтирган негизда ва СССР ҳамда АҚШ актуал илмий ва техника проблемаларини ҳал этиш соҳасида эга бўлган имкониятларни ҳисобга олиб, биргаликда самарали иш кўриш учун янги соҳалар белгиланди ва бу ҳақда тегишли битимлар тузилди.

АТОМ ЭНЕРГИЯСИДАН ТИНЧ МАҚСАДЛАРДА ФОЙДАЛАНИШ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ва АҚШ президенти ҳар иккала мамлакатда ва бутун дунёда энергияга бўлган ва ўсиб бораётган эҳтиёжларни қондириш проблемаси ғоят катта аҳамиятга эга эканлигини эътиборга олиб ва энергиянинг энг самарали манбаларини ишга солиш бу проблемани ҳал этишга ёрдам бера олади, деб ҳисоблаб контрол қилинадиган термоядро реакцияси, тез ҳаракат қиладиган нейтронли реакторларни ва материянинг асосий ҳоссаларини тадқиқ этиш масалалари юзасидан ҳамкорликни кенгайтириш ва мустаҳкамлаш тўғрисидаги битимни имзоладилар. Ўн йиллик муддатга тузилган бу битимни амалга ошириш учун атом энергиясидан тинч мақсадларда фойдаланиш соҳасида ҳамкорлик қилувчи Совет-Америка қўшма комиссияси тузилади.

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ

Томонлар қишлоқ хўжалиги инсониятнинг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини қондириш учун муҳим эканлигини ҳамда фан ва техниканинг ҳозирги замон қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришидаги ролини эътиборга олиб, битим туздилар. Бу битим қишлоқ хўжалигига доир тадқиқотлардаги илмий тажрибани ва қишлоқ хўжалик экономикаси ҳақидаги ахборотни кенг айрибошлашни кўзда тутади. Ушбу битим доирасида биргаликда тузиладиган программаларнинг амалга оширилишини кузатиб туриш учун қишлоқ хўжалик соҳасида ҳамкорлик бўйича Совет-Америка қўшма комиссияси тузилади.

ЖАҲОН ОКЕАНИНИ ТАЛҚИН ЭТИШ

Томонлар жаҳон океанини ўрганиш соҳасида ҳар икки мамлакатнинг катта имкониятлари борлигини ва уларнинг бунга ғоят қизиқаётганлигини эътиборга олиб ва океанография соҳасида Совет-Америка ҳамкорлиги катта тажриба тўплаганлигини қайд қилиб, бу соҳадаги ҳамкорликни кенгайтиришга розилик бердилар ва шу тўғридаги битимни имзоладилар. Улар бу қадамни қўйиш билан океанография соҳасидаги ҳамкорликни янада ривожлантиришдан икки мамлакатгина эмас, жаҳондаги барча халқлар ҳам наф кўради деган фикрга асосланадилар. Тегишли программаларнинг амалга оширилишини координация қилиш учун жаҳон океанини тадқиқ этиш соҳасида ҳамкорлик бўйича Совет-Америка қўшма комиссияси тузилади.

ТРАНСПОРТ

Томонлар СССР билан АҚШ ўртасида транспорт соҳасидаги проблемаларни ҳал этиш йўлида ҳамкорлик қилиш учун имкониятлар мавжуддир, деб келишиб олдилар. Бу соҳада ўзаро фойдали кенг ҳамкорликни амалга ошириш имкониятига эга бўлмоқ учун томонлар шу хусусда битим туздилар. Сўнгра улар транспорт соҳасида ҳамкорлик бўйича Совет-Америка қўшма комиссиясини тузиш ҳақида келишиб олдилар.

АЛОҚАЛАР, АЙРИБОШЛОВ ВА ҲАМКОРЛИК

Томонлар Совет Иттифоқи билан Америка ўртасидаги икки томонлама муносабатлар умуман кенгайиб бораётганлигини ва, жумладан, фан, техника, маориф, маданият соҳаларида ва ҳар икки томонни қизиқтираётган бошқа соҳаларда алоқалар кенгайиб бораётганлигини эътиборга олиб, олти йиллик муддатга мўлжалланган алоқа, айрибошлаш ва ҳамкорлик тўғрисидаги янги умумий битимни тузиш йўли билан бу фаолият ҳажмини кенгайтириш тўғрисида келишиб олдилар. Томонлар бу тадбир Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар халқлари ўртасида ҳамжиҳатликни яхшилашга кўмаклашади ва ҳар икки мамлакат ўртасидаги муносабатларнинг умумий ҳолатини яхшилашга ёрдам беради, деган ишончга асосланиб, шу тўғрида келишиб олдилар.

Томонлар ошкора ва амалий руҳда ўтган олий даражадаги музокаралар ғоят қимматли бўлди ва СССР билан АҚШ ўртасидаги ўзаро фойдали муносабатларни ривожлантиришга муҳим ҳисса қўшди, деб ҳисоблайдилар. Томонларнинг фикрича, бу музокаралар халқаро муносабатларга самарали таъсир ўтказади.

Улар олиб борилган музокараларнинг муваффақиятли ўтишига 1972 йил май ойида ўзаро келишувга мувофиқ ўтказилган аввалги маслаҳатлашув ва учрашувлар ёрдам берди, деб қайд қилдилар. Маслаҳатлашиш практикаси давом эттирилиши лозим, деб таъкидланди. Томонлар олий даражадаги бундан буёнги учрашувларни мунтазам суратда ўтказиб туриш ҳақида келишиб олдилар.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев Америка Қўшма Штатларига қилинган визит вақтида кўрсатилган меҳмондўстлик учун АҚШ президенти Р. Никсонга ташаккур изҳор қилди ва президентни 1974 йилда Совет Иттифоқига келишга таклиф этди. Бу таклиф қабул қилинди.

1973 йил 24 июнь.

КПСС Марказий Комитети Бош секретари	Америка Қўшма Штатлари Президенти
Л. БРЕЖНЕВ.	Р. НИКСОН.

СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ БИЛАН АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ЎРТАСИДА ЯДРО УРУШИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ ТЎҒРИСИДА

БИТИМ

Қуйида томонлар деб аталувчи Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари,

умумий тинчлик ва халқаро хавфсизликни мустаҳкамлаш мақсадларига амал қилиб,

ядро уруши инсониятга вайроналик оқибатларини келтириб чиқаришини англаб,

жаҳоннинг қаерида бўлмасин ядро уруши келиб чиқиш хавф-хатари камайтириладиган ва пировард натижада йўқотиладиган шарт-шароит яратиш истакларидан келиб чиқиб,

БМТ Уставига биноан тинчликни сақлаш, куч ишлатишдан ёки куч ишлатиш билан дўқ қилишдан тийилиш ва урушмаслик юзасидан зиммаларига олган мажбуриятларига асосан ҳамда ҳар бир томон имзолаган битимларга мувофиқ,

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида 1972 йилнинг 29 майида Москвада имзоланган ўзаро муносабат асосларидан келиб чиқиб,

СССР билан АҚШ ўртасида муносабатларнинг ривожланиши бошқа бир мамлакатга ва унинг манфаатларига қарши қаратилмаганлигини таъкидлаб,

қуйидагилар тўғрисида келишиб олдилар:

I МОДДА

Совет Иттифоқи ва Қўшма Штатлар ўз сиёсатларининг мақсади ядро уруши ва ядро қуролини ишлатиш хавфини бартараф қилишдан иборат, деб биладилар.

Шунга мувофиқ томонлар ўз муносабатларини хатарли тарзда кескинлаштира оладиган вазиятлар вужудга келишининг олдини олиш, ҳарбий конфронтацияларга йўл қўймаслик ва ўзлари ўртасида ҳамда шу томонларнинг ҳар бири билан бошқа мамлакатлар ўртасида ядро уруши келиб чиқишига йўл қўймаслик мақсадида ҳаракат қилиш тўғрисида келишиб олдилар.

II МОДДА

Томонлар 1-моддага мувофиқ ва шу моддада кўрсатилган мақсадларни ижро этиш учун халқаро тинчлик ва хавфсизликни хавф остида қолдириши мумкин бўлган ҳолларда ҳар бир томон бошқа бир томонга қарши, бошқа бир томоннинг иттифоқчиларига қарши ва бошқа мамлакатга қарши куч ишлатишдан ёки куч ишлатиш билан таҳдид қилишдан тийилиб туради, деб келишиб олдилар. Томонлар ўз ташқи сиёсатларини тузаётганда ҳамда халқаро муносабатлар соҳасидаги ҳаракатларида мана шу мулоҳазаларга амал қиладилар, деб келишиб олдилар.

III МОДДА

Томонлар бир-бирлари билан ва бошқа мамлакатлар билан ўз муносабатларини шу битим мақсадларига мувофиқ келадиган тарзда ривожлантириш мажбуриятини оладилар.

IV МОДДА

Бирон бир пайтда томонлар ўртасидаги ёки шу томонлардан бири билан бошқа мамлакатлар ўртасидаги муносабатлар ядро можароси хатарини келтириб чиқарадиган бўлса, ёки ушбу битимнинг қатнашчилари бўлмаган мамлакатлар ўртасидаги муносабатлар СССР билан АҚШ ўртасида ёки шу томонлардан бири билан бошқа мамлакатлар ўртасида ядро уруши хатарини келтириб чиқарадиган даражага борса, Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ушбу битимнинг моддаларига мувофиқ иш тутиб, дарҳол бир-бирлари билан шошилинч суратда маслаҳатлашишга киришадилар ва шу хатарнинг олдини олиш учун бутун куч-ғайратларини сарфлайдилар.

V МОДДА

Ҳар бир томон ушбу битимнинг IV моддасига мувофиқ ўтказиладиган маслаҳатларнинг бориши ва натижалари тўғрисида БМТ Хавфсизлик Кенгашини, БМТ Бош секретарини ҳамда иттифоқчи мамлакат ёки бошқа мамлакат ҳукуматларини бемалол хабардор қилиб туради.

VI МОДДА

Ушбу битимдаги ҳеч нарса:

а) БМТ Уставининг 51-моддасида кўзда тутилган ўз-ўзини индивидуал ёки коллектив мудофаа қилишдан иборат ажралмас ҳуқуқига;

б) БМТ Устави моддаларига, шу жумладан Уставнинг халқаро тинчлик ва хавфсизликни сақлаш ёки тиклашга доир моддаларига ва;

в) ҳар бир томоннинг шартнома, битим ва бошқа тегишли ҳужжатлар бўйича ўз иттифоқчиларига нисбатан ёки бошқа мамлакатларга нисбатан зиммасига олган мажбуриятларига даҳл қилмаслиги ёки уларни бўшаштирмаслиги керак.

VII МОДДА

Ушбу битим муддатсиздир.

VIII МОДДА

Ушбу битим имзоланган пайтдан бошлаб кучга киради.

1973 йил 22 июнь куни Вашингтонда икки нусхада, ҳар бири рус ва инглиз тилларида тузилди ва ҳар иккала текст бир хил кучга эга.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи номидан
Л. И. БРЕЖНЕВ
КПСС Марказий Комитети Бош секретари.

Америка Қўшма Штатлари номидан
Ричард М. НИКСОН
Америка Қўшма Штатлари Президенти.

ҲАВО ТРАНСПОРТИ ТЎҒРИСИДА СОВЕТ-АМЕРИКА ПРОТОКОЛИ ИМЗОЛАНДИ

ВАШИНГТОН, 23 июнь. (ТАСС). Бугун ҳаво алоқалари соҳасида ҳамкорликни кенгайтириш масалалари юзасидан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги протокол давлат департаментида имзоланди.

Протоколни СССР ҳукумати номидан Граждан авиацияси министри Б. П. Бугаев имзолади.

АҚШ ҳукумати номидан протоколга транспорт министри К. Бринегар имзо чекди.

Протокол ҳар иккала мамлакат ўртасида ўзаро алоқаларни кенгайтиришни, жумладан, Москва билан Нью-Йорк ўртасидаги мавжуд ҳаво йўлига қўшимча равишда яна Москва билан Вашингтон ўртасида ва Нью-Йорк билан Ленинград ўртасида ҳаво йўлларини очишни ва самолётларнинг учишини кўпайтиришни назарда тутади.

СССР БИЛАН АҚШ ЎРТАСИДА САВДО-ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШГА ДОИР

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Шу йил 31 октябргача Вашингтонда Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг савдо ваколатхонасини ва Москвада Америка Қўшма Штатларининг коммерция бюросини очиш тўғрисидаги протокол шу ерда имзоланди.

Айни вақтда Америка-Совет савдо палатасини тузишга доир масалалар хусусида ҳам протокол имзоланди.

Ҳар иккала протокол СССР билан АҚШ ўртасида савдо-иқтисодий алоқаларни янада ривожлантириш учун катта аҳамиятга эгадир.

Протоколларни СССР ҳукуматининг топшириғига мувофиқ СССР Ташқи савдо министри Н. С. Патоличев, АҚШ ҳукуматининг топшириғига мувофиқ президентнинг иқтисодий масалалар бўйича ёрдамчиси, АҚШ Молия министри Ж. Шульц имзоладилар.

СОВЕТ-АМЕРИКА ҚЎШМА АХБОРОТИ ИМЗОЛАНДИ

(Боши 1-бетда)

Бундай истакдан келиб чиқадиган хулоса шуки, биз иккала буюк мамлакатимиз ўртасидаги тинчликка асосланган янги эрани гина эмас, шу билан бирга ер куррасидаги ҳамма халқлар учун тинчлик таъминланадиган эрани ҳам қуришни зиммамизга оламиз.

Сиз Совет Иттифоқига қайтиб борганингизда, мамлакатингиздаги миллион-миллион кишиларга Қўшма Штатлардаги миллион-миллион кишиларнинг эзгу тилакларини ва дўстлигини айтиб берсангиз, Сиздан ғоят миннатдор бўлур эдим. Халқингизга ана шундай истакларни шахсан толширишни истайдиган америкаликлар кўп эканлигига ишончим комил. Сиз халқингизга: Америка халқи, Америка раҳбарларигина эмас, шу билан бирга Америка халқи ҳам ўз ўртамизда тинчлик бўлиши ва бутун ер куррасида тинчлик бўлиши учун Совет Иттифоқининг халқи билан биргаликда ишлаш имкониятига қувонаётганлигини айтишингиз мумкин.

Л. И. БРЕЖНЕВ НУТҚИ

Муҳтарам президент жаноблари!

Мамлакатингизга қилган визитимнинг расмий қисми тамом бўлаётган бугунги кунда менга ва мен билан бирга АҚШга келган ўртоқларимга кўрсатилган иззат-икром учун Сиз, президент жанобларига, АҚШ ҳукуматига ва Америка халқига миннатдорчилик изҳор қилмоқчиман.

Қўшма Штатларга келиш ва президент жанобларининг 1972 йил май ойида Москвага қилган визити вақтида бошланган алоқаларни давом эттириш менга ёқимли бўлди.

Вашингтондаги суҳбатларимиз бошланган вақтда биз мустаҳкам тинчликни ўрнатиш манфаатлари йўлида, халқларимизнинг манфаатлари йўлида, биз олдимизга қўйилган буюк мақсадларга эришиш йўлида яхши меҳнат қилишга тайёр эканлигимизни айтган эдик.

Вашингтондаги, Кэмп—Дэвиддаги ва бу ер—Сан-Клементедаги суҳбатларимизда биз протоколнинг қатъий расмиятчилигига амал қилмай вақтнинг кўп қисмини амалий суҳбатларга бағишладик. Ниҳоят, кеча бу ерда, Калифорнияда президент билан ўтказилган якунловчи суҳбатимиз ҳам ярим кечагача чўзилиб кетди.

Бугун якун ясаш пайти келганда, биз сарфлаган куч-ғайратларимиз беҳуда кетмаганлигини, умидларимиз оқланганлигини соф виждон билан айта оламиз. Биз халқларимизнинг ва дунёдаги бошқа мамлакатлар халқларининг манфаатларига мос келадиган бир қанча катта ва муҳим битимларга эришдик.

Биз президент билан жума куни имзоланган ядро урушининг олдини олиш тўғрисидаги битим энг муҳим битм бўлди. Бу — бизнинг мамлакатларимиз учунгина муҳим воқеа бўлиб қолмай, у ялпи тинчликни мустаҳкамлашга ёрдам беради. Бутун жаҳон жамоатчилиги, барча тинчликсевар халқлар бу битимни табриклаётганлигининг боиси ҳам мана шу.

Биз мамлакатингизда бўлган кунларда Америка сенати ва конгрессининг аъзолари билан, Америка савдо-саноат доиралари вакилларининг катта бир группаси билан учрашиб, суҳбатлашдик. Ниҳоят бу ерда, Калифорнияда ҳам штатнинг кўпгина таниқли арбоблари ва турли касб кишилари билан учрашиш имкониятига эга бўлдик. Мен билан бу ерга келган ўртоқлар америкаликлар билан кўпгина учрашувлар ўтказишди. Ана шу алоқалар ва суҳбатларнинг ҳаммаси натижасида биз: Америка жамоатчилигининг кенг доиралари Совет—Америка муносабатларини янада ривожлантириш соҳасида биз қўйган қадамларнинг аҳамиятини яхши тушинмоқдалар ва бу қадамларни қизғин маъқулламоқдалар, деган қатъий ишончга келдик.

Яқинда мен шу ерда Америка журналистларининг катта бир группаси билан гаплашдим. Улар ҳам мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар янада стабилроқ бўлиб қолиши учун кейинги вақтларда қилинган ишлар хусусида ўзларининг энг яхши ҳис-туйғуларини изҳор этдилар. Бу гапни эшитиш менга жуда ёқди. Кези келганда сизларни ишонтириб айтиб қўймоқчиманки, совет халқи мустаҳкам тинчлик манфаатларини кўзлаб Совет—Америка муносабатларини яхшилаш йўлини тўла-тўкис қўллаб-қувватлайди, ҳамда Вашингтонда ва Сан—Клементеда шу кунларда имзоланган ҳужжатларни шубҳасиз маъқуллайди.

Бу ҳужжатларни бутун дунёдаги софдил, тинчликсевар кишилар маъқуллаб кутиб олишларига шубҳа ҳам йўқ.

Шу боисдан ҳам биз Қўшма Штатлардан яхши ҳис-туйғулар билан жўнаб кетмоқдамиз. Қилинган ишлар тинчлик манфаатлари йўлидаги ишимизни давом эттиришда бизга янги куч, янги ғайрат бахш этади.

Аминманки, президент Никсон келгуси йил Москвага борган вақтда — биз бу ҳақда президент билан шартлашиб олдик — янги муҳим битимлар юзага келади. Бу битимлар биз Москвада бошлаган ва Вашингтонда давом эттирган ишни мустаҳкамлабгина қолмасдан, ана шу олижаноб ишни янада олға силжитади.

Президент жаноблари! Мамлакатингизга қилган визитимизни тамомлаш чоғида иккала мамлакатимиз ўртасидаги муносабатларни ривожлантириш йўлини қўллаб-қувватлаётган барча америкаликларга шахсан ўз номимдан ва Москвадаги ўртоқларим номидан миннатдорчилик изҳор қилмоқчиман.

Бундан кейин ҳам муносабатларимизнинг характери ва бу муносабатларнинг ривожи президент Никсон билан ва АҚШнинг бошқа давлат арбоблари билан бўлган ҳамма учрашувларимиз ва суҳбатларимиз руҳида давом этаберишига ишонгим келади. Ўйлайманки, Америка—Совет муносабатларида бундай сиёсатни ўтказишда Америка халқининг кўпчилиги президент Никсон билан унинг ҳукуматини қўллаб-қувватлайди, чунки муносабатларимизнинг яхшиланиши иккала мамлакатимизнинг ва бошқа ҳамма давлатларнинг ҳаётий манфаатларига мос бўлиб тушади.

Гапимнинг пировардида меҳмондўстлигингиз учун, Сиз, президент жанобларига, Никсон хонимга, ҳамма шерикларингизга яна бир бор ташаккур айтишга ижозат бергайсизлар.

Яна кўришгунча, хайр!

Л. И. БРЕЖНЕВ БИЛАН Р. НИКСОН ЎРТАСИДАГИ МУЗОКАРАЛАРНИНГ ДАВОМИ

САН-КЛЕМЕНТЕ (Калифорния), 24 июнь. (ТАСС). КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан АҚШ президенти Р. Никсон ўртасида музокаралар кеча куннинг биринчи ярмида давом эттирилди.

Бундан илгариги учрашувлар ва суҳбатларда муҳокама қилина бошлаган бир қанча масалалар юзасидан фикрлашиб олиш давом эттирилди.

„КАСА ПАСИФИКА"ДА ҚАБУЛ МАРОСИМИ

САН-КЛЕМЕНТЕ (КАЛИФОРНИЯ). 24 июнь. (**ТАСС махсус мухбири**). АҚШ Президенти Р. Никсон КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежнев бу ерда бўлиши муносабати билан кеча ўзининг «Каса Пасифика» резиденциясида қабул маросими ўтказди.

Қабул маросимида Американинг давлат ва сиёсий арбоблари, савдо-саноат доираларининг вакиллари, кўпгина таниқли маданият ва санъат арбоблари ҳозир бўлишди.

Қабул маросимида Совет томонидан Л. И. Брежневга ҳамроҳ бўлган расмий кишилар бор эди.

Президент Р. Никсон Л. И. Брежневни табриклаб бундай деди: Биз шу ҳафта ичида тузилган битимлар бутун дунёда тинчликни таъминлашга ҳисса бўлиб қўшилади, деб ҳисоблаймиз. Биз ҳаммамиз шу тинчликка интилаяпмиз ва Бош секретарь билан мен ҳам ўз постларимизда туриб шуни деб меҳнат қилаяпмиз.

«Каса Пасифика», деди президент, рус тилида «Тинчлик уйи» деган маънони билдиради. Бугунги кунни эслаётганимизда тинчлик биз тузган битимлар нуқтаи — назаридан, шунингдек ушбу битимларнинг Совет халқи билан Америка халқигагина эмас, шу билан бирга дунёдаги барча халқларга очиб берувчи истиқболлари нуқтаи назаридан ҳам реал бир факт бўлиб қолади, деб ишонамиз.

Л. И. Брежнев жавоб нутқи сўзлади. У йиғилиш аҳлига мурожаат қилиб бундай деди: Меҳмондўст Америка диёрида турган ҳар бир кунимиз бирон янги ва муҳим воқеа келтирмоқда. Кеча биз ядро урушининг олдини олиш тўғрисида битим имзоладик, Унинг халқларимиз тинч ҳаёти учун, бутун инсониятнинг келажаги учун аҳамиятини баҳолаш қийин.

Бу ерда Калифорнияда президент Никсоннинг Тинч океан соҳилидаги уйида ҳам ишимизни давом эттираяпмиз. Бир неча соат давом этган бугунги музокаралар чоғида бир қанча катта-катта масалаларни муҳокама қилдик. Биз куч-ғайратларимизни тинчликни мустаҳкамлаш ишига бағишлаяпмиз. Маъноси «Тинчлик уйи» деган сўзларни билдирувчи шу уй номи мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар биз биргаликда белгилаб олган тинч йўлдан тобора дадилроқ ривожланиб бориши учун рамзий бир ном бўлиб қолишини хоҳлардим.

Л. И. Брежнев Калифорнияда қисқа муддат бўлиши шу штат жамоат доираларининг вакиллари билан танишишга имкон берганлигидан мамнунлигини изҳор қилди.

Пировардида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари «Скайлэб» экипажининг қаҳрамонона учиши муваффақиятли тугаши билан АҚШ президентини ва Америка халқини табриклади ҳамда ўз қутловлари космонавтларга етказилишини сўради. Л. И. Брежнев коинот сирларини очиш улуғ ишида Совет ва Амерка космонавтлари муваффақиятли ҳамкорлик қиладилар, деб умид билдирди.

Қабул маросими самимий, дўстона вазиятда ўтди.

В. ВАШЕДЧЕНКО.

СОВЕТ—АМЕРИКА БИТИМИ ИМЗОЛАНДИ

ВАШИНГТОН, 22 июнь. (**ТАСС махсус мухбирлари**). Бугун Оқ уйда Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида ядро урушининг олдини олиш тўғрисида тузилган битимни тантанали вазиятда имзолаш маросими бўлди.

Оқ уйда йиғилганлар КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан АҚШ Президенти Р. Никсонни давомли қарсаклар билан кутиб олишди.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида ядро урушининг олдини олиш тўғрисида тузилган битимни Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи номидан КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, Қўшма Штатлар номидан АҚШ Президенти Ричард М. Никсон имзоладилар.

Битим имзолангач, Л. И. Брежнев йиғилиш аҳлига қараб бундай деди:

Муҳтарам хонимлар ва жаноблар, тарихий бир маросим, деб дарҳақиқат тўғри айтилаётган шу тантанали маросимнинг барча қатнашчиларига самимий миннатдорчилик билдиришга рухсат этгайсиз.

Сизнинг қизғин қарсакларингиз ва ушбу битим имзоланаётган пайтдаги вазият Совет—Америка муносабатларида 1972 йилнинг майида Москвада бошланган ва 1973 йилнинг июнида бу ерда, Вашингтонда давом эттирилган бурилишни кўпчилик қўллаб-қувватлаяпти, деб айтиш учун тўла асос бўла олади.

Халқларимиз фаровонлиги учун, бутун инсоният фаровонлигини кўзлаб бошланган катта ишни давом қилдирмоқ ва мустаҳкамламоқ учун Президент Р. Никсон билан мулоқотларни мунтазам равишда давом эттириб туриш ва бир-бирларимизнинг ҳузуримизга визит қилиб туриш тўғрисида келишиб олганлигимизни ҳам айтиб ўтиш мумкин.

Ҳужжатни имзолаш пайтида совет томонидан СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико, СССР ташқи савдо министри Н. С. Патоличев, граждан авиацияси министри Б. П. Бугаев, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчилари Г. Э. Цуканов, А. М. Александров, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин, ТАСС бош директори Л. М. Замятин, СССР Фанлар академияси АҚШ институтининг директори Г. А. Арбатов, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко, бошқа расмий кишилар ҳозир бўлдилар.

Америка томонидан АҚШ вице-президенти С. Агню, давлат секретари У. Рожерс, Президентнинг миллий хавфсизлик масалалари бўйича ёрдамчиси Г. Киссинжер, Президентнинг ички ишлар бўйича ёрдамчиси М. Лэйрд, молия министри Ж. Шульц ва АҚШ ҳукуматининг бошқа аъзолари, демократларнинг сенатдаги раҳбари М. Мэнсфильд, республикачиларнинг сенатдаги раҳбари Х. Скотт, сенат ташқи ишлар комиссиясининг раиси У. Фулбрайт, сенат комиссияларининг аъзолари, конгресс аъзолари, савдо-саноат доираларининг вакиллари, Оқ уй ва давлат департаментининг ходимлари ҳозир бўлдилар.

Залда газеталар, радио ва телевидение мухбирларининг катта группаси бор эди.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ БОШ СЕКРЕТАРИ Л. И. БРЕЖНЕВ АҚШ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ РАҲБАРЛАРИ БИЛАН УЧРАШДИ

ВАШИНГТОН 24 июнь. (ТАСС). СССРнинг АҚШдаги элчихонасида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев АҚШ Коммунистик партияси раҳбарлигининг вакиллари —АҚШ Компартиясининг Миллий раиси Генри Уинстон ва АҚШ Компартиясининг Бош секретари Гэс Холл билан учрашди.

Учрашув самимий, қардошларча вазиятда ўтди. Суҳбат чоғида АҚШ Коммунистик партиясининг раҳбарлари Л. И. Брежневнинг АҚШга қилган расмий визитининг Совет-Америка муносабатларида туб бурилиш ясаш ва умуман халқаро вазиятни янада ялпи соғломлаштиришдаги аҳамиятини юксак баҳоладилар. Улар визит тинч-тотув яшаш сиёсати янги ғалабаларининг далили деб, у Америка халқи билан Совет халқи ўртасида турли соҳалардаги ҳамкорлик янги имкониятларини очиб беради ва АҚШ меҳнаткашлари, демократик кучлари уни кенг кўламда маъқуллаб кутиб олмоқда, деб таъкидладилар.

Ўртоқ Л. И. Брежнев КПСС тинчлик, халқаро хавфсизлик ва халқлар ўртасида дўстлик учун қаттиқ кураш олиб бормоқда ва бундан кейин ҳам шундай кураш олиб бораверади, деб таъкидлади. Бу сиёсат, деди у, КПСС XXIV съезди қабул қилган Тинчлик программасининг инъикосидир. У Совет Иттифоқи халқи билан Қўшма Штатлар халқи ўртасида дўстлик учун, кескинликни юмшатиш ва социал тараққиёт учун умумий курашда янги-янги муваффақиятлар тилади.

Учрашувда Совет томонидан КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси, СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громико, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин қатнашдилар.

Н. В. ПОДГОРНИЙ АҚШ МИЛЛИЙ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ ПРЕЗИДЕНТИНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИ

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний Америка олимлари делегациясининг бошлиғи, Америка Қўшма Штатлари миллий Фанлар академияси президенти доктор Ф. Хэндлерни 22 июнда Кремлда қабул қилди.

Дўстона суҳбат чоғида Совет Иттифоқи билан АҚШ ўртасидаги муносабатларни ривожлантириш шунингдек Совет ва Америка олимлари ўртасида илмий-техникавий ҳамкорлик масалалари қараб чиқилди.

Суҳбатда СССР Фанлар академиясининг президенти академик М. В. Келдиш ва АҚШнинг Совет Иттифоқидаги муваққат ишлар вакили А. Дабс қатнашдилар. (ТАСС).

АМЕРИҚА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ПРЕЗИДЕНТИ РИЧАРД М. НИКСОН ЖАНОБ ОЛИЙЛАРИГА,

ОҚ УЙ, ВАШИНГТОН

Президент жаноблари, «Скайлаб» орбитал станциясида Америка космонавтлари биринчи экипажининг парвози муваффақиятли тугалланганлиги ва «Аполлон» космик кемаси Ерга эсон-омон қайтиб келганлиги муносабати билан бизнинг самимий табрикларимизни қабул қилгайсиз.

Космонавтлар Чарльз Конрадга, Жозеф Кервинга ва Поль Вейцга бизнинг қутловларимизни ва энг яхши истакларимизни етказишингизни илтимос қиламан.

Н. ПОДГОРНИЙ,
СССР Олий Совети Президиумининг Раиси.

САН-КЛЕМЕНТЕДА МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИ

САН-КЛЕМЕНТЕ (КАЛИФОРНИЯ, 24 июнь. (**ТАСС махсус мухбирлари**). Кеча бу ерда Совет ва Америка томонлари вакилларининг қўшма матбуот конференцияси бўлиб ўтди. Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ҳукуматлари ўртасида ядро урушининг олдини олиш тўғрисида 22 июнда имзоланган битимга журналистлар ғоят қизиқиб қараётганликлари муносабати билан КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежневнинг топшириғига биноан совет вакили Л. М. Замятин қуйидаги баёнотни берди.

22 июнда Л. И. Брежнев билан Р. Никсон ҳозирги халқаро муносабатларнинг энг муҳим битимларидан бири — ядро урушининг олдини олиш тўғрисидаги битимни имзолашди. Бу битимнинг асосий моҳияти Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ўртасида ядро уруши келиб чиқиши имкониятини йўқотишдан иборатдир. Битим шу томонларнинг ҳар бири билан бошқа давлатлар ўртасида ядро уруши келиб чиқишининг олдини олишни ҳам мақсад қилиб қўяди.

Ушбу битимнинг аҳамияти шундаки, бунда гап ғоят катта вайронгарчилик кучига эга бўлган ядро қуроли қўлланишнинг ва ядро уруши хавфининг олдини олиш тўғрисида бораётир.

Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ядро урушига йўл қўймаслик мақсадида ҳарбий конфронтациялар йўлидан бормаслик, ўзаро муносабатларини таҳликали кескинлаштириб, ядро урушига олиб бора оладиган вазиятлар вужудга келишининг олдини оладиган тарзда ҳаракат қилиш тўғрисида келишиб олишди.

Битим икки томонлама муносабатларнинг ўзигагина тааллуқли бўлиб қолмай, томонларнинг бошқа мамлакатлар билан муносабатларини шу битимнинг мақсадлари — тинчлик, ядро уруши хавфига йўл қўймаслик мақсадларидан келиб чиқиб ривожлантириб бориш мажбуриятларини кўзда тутиши жиҳатидан ҳам янада кенг заминга эга.

Буларнинг ҳаммаси бутун халқаро вазиятга шубҳасиз, чуқур таъсир ўтказади.

Биз Л. И. Брежнев ва Р. Никсон имзолаган ҳужжатга тинчликни мустаҳкамлаш, инсониятни ядро уруши хавфидан халос қилиш йўлида босилган катта қадам, деб қараймиз. Бу битим катта тарихий аҳамиятга молик битимдир.

Оқ уйнинг матбуот масалалари билан шуғулланувчи секретари Р. Зиглер бундай деди: кейинги кунларда бир қанча битимлар—аниқ қилиб айтсак тўққизта битим имзоланди. Муҳим функционал соҳалардаги шу тўққизта битим бултур юксак доирада ўтказилган учрашувлар чоғида имзоланган олтита битимни, шу жумладан АҚШ билан Совет Иттифоқи ўтган йил октябрда савдо-иқтисодий масалаларга бағишлаб тузган бир қанча битимларни ҳам тўлдиради.

Шу битимлар хусусида айтмоқчиманки, биз ҳозир шу фаолиятни ташкил этиш учун кўпдан-кўп қўшма органлар билан бирга иш олиб бориладиган бутун бир комплекс соҳаларга эгамиз. Биз ҳозир ўзаро алоқа ва ҳамкорлик ҳамма соҳаларида ҳар икки мамлакатнинг сиёсий раҳбарлари қўллаб-қувватлаётгани ҳолда олға катта ҳаракат бошланганлигини равшан кўриб турибмиз.

Шундай қилиб, ҳамкорлик практикаси ривожланиб бормоқда ва биз бу нарса умуман муносабатларимизга яхши таъсир кўрсатади, деб кутяпмиз.

Стратегик ҳужум қуролларини янада чеклаш тўғрисидаги музокаралар асосий принциплари тўғрисидаги битим, шунингдек ядро урушининг олдини олиш тўғрисида 22 июнда муҳим битим имзоланиши билан шу битимларга қўшимча муҳим қадам қўйилди.

Бу битим биз қураётган бинонинг томи бўлади. Чунки у можаро чиқармаслик учун асосий замин ўрнатади. Шу битимлар можаро йўқотилишини реал қилиб қўювчи вазият яратади ҳамда шу мақсадга эришиш учун нима ишлар қилиш кераклиги принципларини расмий ҳужжатда қайд этади.

Ядро урушининг олдини олиш тўғрисидаги битим ҳеч нарсасиз қуруқ бир заминда эмас, балки муносабатларнинг нормаллашиши кенгайиб ва чуқурлашиб бораётган ҳамда бир қанча функционал соҳаларда ғоят конкрет ҳамкорлик вазиятида имзоланди.

Умуман президент муҳокама қилинган масалаларнинг кенглигидан, ҳамма соҳаларда эришилган битимларнинг кенглигидан, музокаралар чоғидаги жуда яхши вазиятдан, конкрет натижаларга эришиш мақсад қилиб қўйилганлигидан ғоятда мамнун бўлди.

Президент Р. Никсон КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан амалий ва муқим муносабатларидан жуда мамнун, яхши шахсий муносабатлар икки мамлакат ўртасидаги умумий ўзаро муносабатларда ғоят муҳим бўлсада, бир қисминигина ташкил этишини билади, албатта.

Пировардида айтмоқчиманки, биз юксак доирада ўтказилган шу учрашувни бир-бирларига ишонч ҳосил қилиш учрашуви деб таърифлаймиз.

Л. И. БРЕЖНЕВНИНГ АҚШ САВДО-САНОАТ ДОИРАЛАРИ ВАКИЛЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВИ

ВАШИНГТОН, 24 июнь. (ТАСС махсус мухбирлари). КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев 22 июнда бу ерда АҚШнинг савдо-саноат доиралари вакиллари билан учрашди.

Учрашувда АҚШ молия министри Ж. Шульц, савдо министри Ф. Дент, АҚШ президентининг ёрдамчилари Ж. Коннэлли ва П. Флэниган, саноатчилар миллий уюшмасининг президенти Э. Кенна, Америка савдо палатасининг президенти Э. Раст, Нью-Йорк фонд биржаси правлениесининг раиси Д. Нидхэм, «Бэнк оф Америка» президенти А. Клаузен, «Ферст нашнл сити бэнк оф Нью Йорк» правлениесининг раиси У. Ристон, «Чейз манхэттен бэнк» президенти У. Бучер, «Женерал моторс Корпорейшн» правлениесининг раиси Р. Герстенберг, «Женерал электрик Компани»нинг вице-президенти И. Хул, «Юнайтед Стейтс Стил Корпорейшн» правлениесининг раиси Э. Спир, «Интэрнэшнл Бизнес Мэшинс Корпорейшн» правлениесининг раиси Ф. Кэри, «Дюпон Де Нэмур» правлениесининг раиси Ч. Маккой, «Эксcон» президенти К. Гарвин, «Эльпасо Нэчурэл ГЭС Компани», директорлар кенгашининг раиси Г. Бойд, «Оксидентл Петролеум Корпорейшн» правлениесининг раиси А. Хаммер, «Суинделл-Дресслер Компани» компаниясининг президенти Д. Морфи, «Боинг Компани» правлениесининг раиси Т. Уилсон, «Пепсико Инкорпорейтед» президенти Д. Кендалл ва савдо саноат доираларининг бошқа кўпгина таниқли вакиллари катнашдилар.

Совет томонидан СССР Ташқи ишлар министри А. А. Громико, СССР Ташқи савдо министри Н. С. Патоличев, Гражданавиацияси министри Б. П. Бугаев, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчилари Г. Э. Цуканов, А. М. Александров, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин, ТАССнинг Бош директори Л. М. Замятин, СССР Фанлар академияси АҚШ институтининг директори Г. А. Арбатов, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко, СССР Ташқи савдо министрининг ўринбосари В. С. Алхимов, бошқа расмий кишилар ҳозир бўлдилар.

Учрашув бошланмасдан олдин Л. И. Брежневга учрашув иштирокчиларини таништириб ўтишди. КПСС Марказий Комитети Бош секретари шу учрашув иштирокчиларининг кўпи билан экономиканинг турли соҳаларида СССР билан АҚШ ўртасида ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг мумкин бўлган соҳалари тўғрисида, ҳар иккала мамлакат ўртасида шундай ҳамкорликни ва савдо-сотиқни ривожлантириш формалари ва йўллари тўғрисида суҳбатлашди. Л. И. Брежнев шунингдек айрим компанияларнинг совет ташкилотлари билан савдо алоқалари қандай ривожланаётганлиги билан қизиқди, СССР билан иқтисодий муносабатларни кенгайтириш имкониятлари тўғрисида уларнинг саволларига жавоб қайтарди.

Учрашув чоғида СССР Ташқи савдо министри Н. С. Патоличев ва АҚШ молия министри Ж. Шульц, 31 октябргача Вашингтонда СССР савдо ваколатхонасини ва Москвада АҚШнинг коммерсия бюросини очиш тўғрисидаги протоколни ва Америка-Совет савдо палатасини тузишга доир масалалар тўғрисидаги протоколни имзоладилар.

Учрашувда Л. И. Брежнев нутқ сўзлади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари АҚШ савдо-саноат доиралари таниқли намоёндаларининг катта бир группаси билан учрашиш имконияти берилганлиги учун қабул маросими ташкилотчиларига миннатдорчилик билдириб бундай деди:

Шу ерда ҳозир бўлган кишиларнинг ҳар бири ўз вақтида қадимги тарихни, ўрта асрлар тарихини янги ва энг янги тарихни ўрганган, бинобарин бизлар савдо қадим замонлардан бери сиёсатга йўлдош бўлиб келганлигини, халқлар ўртасида, давлатлар ўртасида нормал муносабатларнинг муҳим бир қисми бўлиб келганлигини тарихдан ўқиб билиб олганмиз. Бу, айниқса ҳозирги замонда ғоят адолатли иш бўлур эди. Биз ўзаро муносабатларимизни тинч-тотув яшаш принциплари негизида қуриш тўғрисидаги битимни имзолаб айни вақтда савдо-сотиқни, мамлакатларимиз ўртасида иқтисодий алоқаларни ривожлантирмасак, буни нормал бир аҳвол деб ҳисоблаш мумкинмиди?

Шундан кейин Л. И. Брежнев мамлакатларимиз ўртасида савдо-сотиқ, иқтисодий ҳамкорлик бизнинг давримизда янгича аҳамият касб этганлигига тўхталиб ўтди.

— Кейинги йилларда,— деди у,— биз ҳаммамиз бу муҳим масаладаги эски тасаввурларимизни ўзгартирмоқдамиз. Бу табиий бир ҳол. Чунки иқтисодий муносабатларнинг эски формалари замон талабига жавоб беролмай қолди. Айрим мамлакатларнинг хўжалиги янги миқёсларга эга бўлди. Фан-техника революцияси тез суръатлар билан амалга оширилмоқда. Инсоният даҳоси ва меҳнатининг ғоят катта муваффақиятлари бу революциянинг ҳаракатлантирувчи кучи бўлиб қолди. Маданият ва маорифни ривожлантиришда катта-катта муваффақиятларга эришилди. Мана шу узлуксиз тараққиёт кишиларнинг талаб ва эҳтиёжлари ғоят ўсишига сабаб бўлмоқда ва тобора кенгроқ миқёсда халқаро меҳнат тақсимоти бўлишини, давлатлар ўртасида савдо-сотиқ, иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий алоқаларнинг ривожлантирилишини талаб қилмоқда.

Бу гап, айниқса, ўз тараққиётида катта муваффақиятларга эришган буюк мамлакатларга оиддир. Мен фақатгина СССР билан АҚШнигина эмас, балки, шунингдек Европадаги социалистик мамлакатларни, Ғарбий Европадаги, Франция, ГФР, Италия сингари мамлакатларни, шунингдек Японияни ва бошқа давлатларни назарда тутмоқдаман.

Замонамизнинг мана шу янги талаблари халқаро иқтисодий алоқаларда тўла равишда ўз ифодасини топдими? Менинг фикримча йўқ, бундай бўлган эмас. Бу ерда гап реал иқтисодий эҳтиёжлар ва имкониятлар йўқлигидагина эмас, бизнинг тафаккуримиз баъзан иқтисодий ҳаётнинг янги реал имкониятларидан орқада қолаётганлигида ҳам эмас. Асосий гап бошқа жойда — мамлакатларимиз ўртасида ўзаро қулай ҳамкорликни кенгайтиришга узоқ вақтларгача тўсқинлик қилиб келган сиёсий шароитларда, сиёсий муносабатлардадир.

Мен иккинчи жаҳон уруши даврини эслайман ва бу даврни айниқса зўр ҳаяжон билан эслайман. Чунки, мен урушда унинг биринчи кунидан бошлаб Қизил майдондаги ғалаба парадигача қатнашдим. Урушнинг дастлабки давридаги муваффақиятсизликларнинг аламларини ҳам, бутун инсоният бошига тушган энг хатарли хавф-фашизм билан курашда иттифоқчимиз сифатида сиз билан бирга эришган ғалабаларимизнинг қувончини ҳам кўрдим. Совет кишилари бу ғалабани шод-хуррамлик билан кутиб олдилар, Американлар ҳам шундай кутиб олган бўлсалар керак, совет кишилари уруш хавфи бундан кейин ҳеч қачон пайдо бўлмайди, мустаҳкам тинчлик ва кенг халқаро ҳамкорлик даври барқарор бўлади, деб умид қилдилар.

Аммо бунинг ўрнига «совуқ уруш» деган жуда узоқ давр бошланди. Мен бу даврни ким бошлаганлигини, ким ўйлаб чиққанлигини ёки унга кимлар бу номни берганлигини эслатиб ўтмайман.

Ҳақиқий уруш кишиларни қурбон қилган, минг-минглаб оилаларнинг ёстиғини қуритган бўлса, «совуқ уруш» бундай оқибатларга олиб келган эмас, албатта. Аммо «совуқ уруш»нинг ҳам келтирган зарари озмунча бўлмади. У халқлар ўртасида нормал чинакам инсоний муносабатларнинг негизларига путур етказди, ва демак, иқтисодий, илмий ва маданий алоқаларнинг ривожланишига тўсқинлик қилди.

Бу давр «совуқ уруш» даври деб аталди, бу давр шу даражада «совуқ уруш» даври бўлдики, у вайрон қилиш имкониятлари жиҳатидан мислсиз қуролланишга—мен ядро билан қуролланишни назарда тутиб гапиряпман — олиб келди. Бу қурол-яроғлар миллион-миллион кишиларнинг ёстиғини қуритиши, халқларнинг жуда зўр меҳнати билан неча-неча йиллар мобайнида яратилган нарсаларнинг кўпини йўқ қилиши мумкин.

Мен ўзимга ҳам ва шу ерда ҳозир бўлган кишиларга ҳам бир савол бермоқчиман: «совуқ уруш» даври яхши давр эдими? У халқларимизнинг, бутун дунё халқларининг манфаатларига хизмат қилган эдими? Бу саволга мен: йўқ, йўқ ва яна бир марта йўқ! деб жавоб бераман. Мен ўйлайманки, сизларнинг ҳаммангиз ҳам шундай, деб жавоб берсангиз керак. (Учрашув иштирокчилари Л. И. Брежневнинг бу сўзларини давомли қарсаклар билан кутиб олдилар).

Шундан кейин КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари «совуқ уруш» даврининг иқтисодий муносабатларга бўлган оқибатларига тўхталиб ўтди. Сиёсий соҳадаги кескинлик Совет Иттифоқини ва бошқа мамлакатларни ўз доираси билан чекланиб қолишга мажбур этганлигини, ҳамкорликни кенг ривожлантириш имкониятини бермаганлигини таъкидлаб ўтди. Гарчи, бундай аҳвол 10—20 йил давом этган бўлса ҳам, деди у, бу шундай аҳвол умрбод сақланиши кераклигини билдирмайди, албатта.

Л. И. Брежнев таъкидлаб ўтдики, ҳукуматлар ва уларнинг раҳбарларининг сиёсатда ҳам, экономикада ҳам бундай муносабат сарқитларига ҳотима беришга, эскирган тасаввурлар ва традициялар асоратидан қутилишга тайёр эканлиги, бунга актив интилиши, қобилияти мазкур ҳукуматлар ва раҳбарларни қўллаб-қувватлаш кераклиги-йўқлиги эканлиги тўғрисида халқларнинг бир фикрга келиши учун муҳим мезон бўлиб қолди. Чунки бу халқларнинг туб манфаатларига мувофиқдир. Ўз умрини кечириб бўлган эски тасаввурлар ва традицияларни парчалаб ташлаш, тинчликни мустаҳкамлаш, кескинликни камайтириш, ҳамкорликни ривожлантириш йўлидан дадил олға қараб бориш керак.

Бутун жавобгарликни тўла ҳис этган ҳолда шуни айта оламанки деб сўзини давом эттирди Л. И. Брежнев, партия ва ҳукуматимиз буни ўз сиёсатининг олий мақсади, деб билади. Зотан бу сиёсатни Совет халқи батамом қўллаб-қувватламоқда. Шу муносабат билан мен Америка халқига ва унинг ижобий кайфиятларига, АҚШ президенти Р. Никсонга, сиз савдо-саноат доиралари намояндаларига юксак баҳо беришни истар эдим. Биз биргаликда ҳаракат қилиб шу туфайлигина вазиятни яхшилаш, соғломлаштириш йўлидан, истиқболимизга комил ишонч билан қараб, нормал, осойишта яшамоғимиз учун халақит бераётган ҳамма нарсаларни йўқотиш йўлидан олға қараб боришимиз мумкин. Мен ва менинг ўртоқларим худди шундай кайфият билан АҚШга келдик. Ҳеч қандай ғаразсиз ва ҳолис ният билан бу ерга келдик.

Л. И. Брежнев кейинги бир йил мобайнида Совет-Америка муносабатларида юз берган, СССР ва АҚШ халқларининг, барча мамлакатлар халқларининг манфаатларига мос бўлиб тушган янги тарихий даврни бошлаган йирик ижобий силжишларга тўхталаб ўтди. Биз мустаҳкам тинчлик, кескинликни камайтириш ва ҳамкорлик сари бораётган йўлнинг ниҳоясига ҳали етганимиз йўқ. Аммо бир йил ичида эришилган натижалар ва ҳозирги учрашувлар давомида эришилган натижалар бу муҳим йўлда биз дадил суръатлар билан олға боряпмиз, шу билан бирга яхши спортчиларга ўхшаб кафасимизни ҳам яхши ростлаб оляпмиз, деб айтишга имкон беради. Бу эса олға қараб бундан кейинги қиладиган ҳаракатимизда муваффақиятларга эришамиз деб ҳисоблаш учун асос бўлади.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари кейинги кунларда Совет ва Америка раҳбарлари ўртасида олиб борилган музокараларга тўхталиб бу музокараларда сиёсий проблемалар, ядро урушининг олдини олиш ва стратегик қуролларни чеклаш тадбирлари билан бир қаторда ҳар иккала мамлакат ўртасида иқтисодий муносабатларни ривожлантириш масалалари ҳам муҳим ўрин тутганлигини айтди.

Биз Совет Иттифоқи қайси компания билан ҳамкорлик қилинса яхши бўлур эди, деб президент Никсон билан конкрет гаплашиб олганимиз йўқ, албатта. Лекин биз ҳар иккала мамлакат АҚШнинг савдо-саноат доираларига ҳамда Совет Иттифоқининг тегишли идоралари ва муассасаларига ўзаро қулай ҳамкорлик ва савдо учун, янги, кенг йўл очиб бериш йўлидаги ҳаракатларига яна кўмаклашмоғимиз ва кўп даражада бу ҳаракатни қўллаб-қувватламоғимиз кераклиги ҳақида тамомила бир фикрга келдик. Бу соҳада катта имкониятлар борлигига ҳеч қандай шубҳа йўқ. СССР билан АҚШ жуда катта иқтисодий кучқудратга эга бўлган мамлакатлардир. Биз жуда катта табиий бойликларга эгамиз. Сиз америкаликларнинг қандайдир бир соҳада олға бораётганлигингизни биз ҳалол эътироф қиламиз. Аммо қайси бир соҳалардадир биз сизлардан ўзиб ўтдик. Агарда биз ўз куч-ғайратимизни бирлаштириб узоқ келажакни йигирма йиллик истиқболни назарда тутиб масалага кенг миқёсда ёндашсак жуда катта имкониятлар вужудга келишига амин бўламиз.

Мен ўйлайманки, бундай имкониятлар барча соҳаларда, барча тармоқларда—баъзиларида озроқ, бошқа баъзиларида эса кўпроқ миқдорда, ҳеч шубҳасиз, мавжуддир ва бизлар шу имкониятларни ишга солишга азми-қарор қилганмиз, деди сўзини давом эттириб Л. И. Брежнев. Сизга шуни ҳам айта оламанки, яқинда СССРнинг ташқи иқтисодий алоқалари соҳасидаги аҳволни КПСС Марказий Комитетининг Пленуми сингари муътабар йиғинда муҳокама қилиб биз эришган натижаларимиз эндиликда бизни қаноатлантираолмайди, деган хулосага келдик. Бу алоқаларни ғоят кенгайтириш масаласи ўртага қўйилди. Шуни рўй-рост айтаманки, биз шу иш билан шуғулланувчи кўпгина идораларимизнинг иш миқёсининг камлиги, журъат қилмаётганликлари, эскириб қолган тасаввурлари учун, уларнинг ишларидаги камчиликлар учун кескин танқид қилдик.

Аммо мен бу ерда худди шундай рўй-рост тарзда, орқаворотдан эмас, балки рўпарадан туриб Америка савдо саноат аҳлини ҳам танқид қилиб ўтмоқчиман. В. И. Ленин барҳаёт бўлган чоқлардан бошлаб биз Американинг савдо саноат аҳлини ишчанлиги учун ҳурмат қилиб келамиз. Биз энди уларни баъзан тегишинча дадиллик кўрсатмаётганликлари ва иш миқёсининг торлиги учун, эски тасаввурлар билан яшаётганликлари учун танқид қилмоқчимиз.

Шундан кейин Л. И. Брежнев шу залда ҳозир бўлган АҚШ Савдо-саноат доираларининг таниқли вакиллари ва ҳукумат арбоблари Совет-Америка муносабатларини яхшилаш ва ҳар иккала мамлакат ўртасидаги иқтисодий алоқаларни кенгайтириш ҳусусида ўтган йили Москвада бошланган ва ҳозир Вашингтондаги музокаралар давомида мустаҳкамланган йўлни тўла равишда қўллаб-қувватлайдилар, деб ишонч билдирди.

Мен яна бир масалага тўхталиб ўтмоқчиман, деди сўзини давом эттириб у. Сизнинг мамлакатингизнинг ички ишларига аралашиш ўзим учун мумкин бўлмаган номуносиб иш деб ҳисоблайман. Мен ўйлайманки, СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатларга ёндошишда, шунингдек бошқа барча давлатлар ўртасидаги муносабатларга ёндошишда ҳар бир халқнинг ўз давлат ва ижтимоий тузуми борлигини, ўзининг миллий хусусиятлари, традициялари ва урф-одатлари борлигини ҳисобга олиш жуда муҳимдир. Мана шуларнинг ҳаммасига тегишинча ҳурмат билан қараш керак.

Аммо, мен АҚШда баъзи бировлар буни ҳисобга олишни истамаётганликларини кўриб турибман. Мен бизнинг биргаликда эришилган ҳар бир ижобий ишимизга ўзларининг «тузатишларини» киритишга иштиёқибоз бўлган кишиларни назарда тутаяпман. Албатта, ҳар ким ўз фикрига эга бўлиши ва бу фикрни изҳор этиши, ўз таклифларини киритиши ва истаса тузатишларини ҳам киритиши мумкин. Аммо бундай «тузатишлар»нинг асл мақсади нимадан иборат эканлигида, улар СССР билан АҚШ халқлари манфаатларига мувофиқ бўлган ҳозирги сиёсатга хизмат қилаяптими, ёки аксинча, бу манфаатларга зид бўлган ишга хизмат қилаяптими, бутун гап мана шундадир.

Учрашувимизнинг охирида мен инсон ақл-идроки, унинг онги ва таланти жаҳолат устидан ғалаба қозонишига ҳамиша ишониб келганлигимни ва бунга ишонаётганлигимни айтиб ўтмоқчи эдим. Худди мана шу ақл-идроқ, ижобий ёндошиш туфайли бизнинг халқларимиз муносабатларни яхшилаш, кўп йиллар давомида бу муносабатларни жиддий равишда хиралаштирган ҳамма нарсаларни бартараф қилиш йўлидан бориш кераклигини тушинди.

Л. И. Брежневнинг нутқи зўр эътибор билан тингланди ва бир неча марта қарсаклар билан бўлиниб турди.

Спорт

УМИД ТУҒДИРГАН ҒАЛАБА

«Пахтакор» — «Қайрат». Футбол майдонидаги эски рақиблар. Улар турнир жадвалида қайси ўринни эгаллаб турган бўлишмасин, учрашувлари ҳамиша тенг кураш билан, қизғин баҳс билан ўтади. Ўтган якшанбагача ҳар иккила коллективнинг ўзаро «ҳисоб-китоби»да тарозининг палласи бир текис бўлиб турган эди. Олий лигада улар 18 марта учрашиб, бир-бирларини олти мартадан мағлуб қилишган. Олти ўйин дуранг бўлган. Тўплар нисбати ҳам теппа-тенг — 17:17 эди.

Ниҳоят, «Пахтакор»нинг ўз муҳлислари олдида юзи ёруғ бўлди. Учрашув бошиданоқ йигитларимиз шиддатли ҳужумга ўтишди. Дастлабки минутларда меҳмонлар дарвозаси олдида шундай хавфли вазиятлар вужудга келдики, агар улардан фойдаланилганда ўша дақиқаларнинг ўзидаёқ ўйин тақдири ҳал бўларди. Бу имкониятлардан фақат бир мартагина фойдаланилди. «Пахтакор»нинг ёш ҳужумчиси Фёдоров ўз ҳисобига биринчи тўпни ёза олди. Аммо, у 2 минут ўтар-ўтмас жуда қулай имкониятни бой берди. Ундан кейинги ҳужумни Абдураимов ҳам барбод қилди.

Пахтакорчиларнинг ҳимоя чизиғидаги ожизликни 15 минутда Осяниn киритган тўп яққол кўрсатди. Олмаоталик бу футболчининг тўп тепишига ўйинчиларимиз бефарқ қараб турдилар. Унинг зарбасини Говоров қайтаролмади. Ҳисоб тенглашгандан сўнг командамиз учун ниҳоятда асабий онлар бошланди. Ана шунда ҳимоячи Голиковнинг ошириб берилган жарима тўпидан усталик билан фойдаланиши коллективнинг жонига ора кирди. Бу тўп «Пахтакор»ни олдинга олиб чиқибгина қолмай, йигитларимизнинг кайфиятини кўтариб юборди. Энди улар юқори тезликда, бахамжиҳат ҳаракат қила бошладилар. Бу ҳаракатларни танаффусдан сўнг Абдураимов ва Ан ниҳоясига етказа олдилар. Ҳамшаҳарларимиз 4:1 ҳисобида ғалабага эришиб, мухлисларда «кризис» ҳолатидан қутулиб кетиш мумкинлигига ишонч туғдирдилар.

Шу куни бўлган бошқа учрашув натижалари қуйидагича: «Заря» — «Зенит» — 0:0. 11 метрликлар натижаси 2:4, «Динамо» (Москва) — ЦСКА—3:0, «Днепр» — «Карпати» — 1:1, 11 метрликлар натижаси 4:3, «Динамо» (Минск) — «Динамо» (Киев) — 0:0, 11 метрликлардан сўнг 4:5, «Шахтёр» — «Динамо» (Тбилиси) — 0:1, СКА — «Арарат» — 0:2, «Торпедо» — «Спартак» — 2:0.

«Арарат» 16 очко тўплаб турнирда ягона пешқадам бўлиб қолди. Ундан кейин беш коллектив бир хил — 14 тадан очкога эга бўлиб турибди. «Пахтакор» эса 5 очко жамлади. Унинг яқин қўшнилари Ростов армиячиларида 6 та, «Карпати»да 7 та очко бор.

Эртага пахтакорчилар СССР кубогининг иккинчи ним чорак финалини Москва армиячилари билан ўз майдонларида ўтказадилар.

СПОРТ мастерлигига номзод Лариса Пинчук яқинда ўтказилган шахмат бўйича республика спартакиадасида биринчи ўринни эгаллади. У ҳозир республика спорт маҳорати ёшлар мактабида тренерлик қилиш билан бирга иттифоқ миқёсида бўладиган мусобақаларга ҳам пухта тайёрланмоқда.

Х. ШОДИЕВ фотоси.

Редактор А. ИСМОИЛОВ.

Дунё хабарлари

МАМЛАКАТЛАР ОДАМЛАР ВОҚЕАЛАР

ТАРИХИЙ ВОҚЕА

ЎТГАН ҳафтадаги энг асосий воқеа КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежневнинг Америка Қўшма Штатларига қилган расмий визити бўлди. Бу воқеа бутун инсониятнинг диққат эътиборини ўзига жалб этди. Камдан кам газеталарни мустасно қилганда, чет эл матбуоти бу визитни якдиллик билан катта тарихий аҳамиятга эга бўлган воқеа деб таърифлади. Шундай деб баҳо бериш учун салмоқли асослар бор. Энг қудратли социалистик давлат билан ҳозирги замоннинг энг йирик капиталистик мамлакати ўртасида муносабатларнинг ижобий ривожланиши ва кенгайиши бутун халқаро сиёсий вазиятга жуда катта таъсир кўрсатишини ҳамма эътироф этмоқда. Л. И. Брежневнинг яқинда ГФРга қилган ва Францияга қиладиган визити сингари Америка Қўшма Штатларига ҳам қилаётган визити тинчликнинг пойдеворини мустаҳкамлашга ва халқаро вазиятни соғломлаштиришга катта ҳисса қўшади.

Ҳаёт Совет Иттифоқи билан АҚШ ўртасидаги муносабатларни тубдан яхшилаш йўли тўғри йўл эканлигини равшан исбот қилиб турибди. Совет-Америка муносабатларини янада кўпроқ барқарор қилиш ва шу билан бу мамлакатларнинг тинчлик ва халқаро кескинликни юмшатиш ишига қўшадиган ҳиссасини кўпайтириш мақсадида бу йўлда янги қадамлар қўйиш заруратини ҳаётнинг ўзи қатъий тақозо қилмоқда.

АҚШ билан СССР ўртасида дипломатия муносабатлари ўрнатилганлигига бу йил 40 йил тўлади. «Нью-Йорк Таймс» газетаси Л. И. Брежнев билан Р. Никсон ўртасида ўтган йил Москвада бўлиб ўтган учрашувдан кейин 1933 йилда мамлакатларимиз ўртасида дипломатия муносабатлари ўрнатилганидан кейинги бутун давр ичида тузилган битимларга қараганда кўпроқ битимлар тузилганлигини ёзди. Гап албатта шунчаки статистика тўғрисида бораётгани йўқ. Кейинги вақтларда тузилган битимлар орасида кўпгина муҳим соҳаларда самарали ҳамкорликни янада ривожлантириш учун мустаҳкам замин яратувчи жуда муҳим ҳужжатлар бор. АҚШда жуда кўп проблемалар хусусида музокаралар олиб борилди. Вашингтонда Совет Иттифоқи ва Қўшма Штатлар халқларининггина эмас, шунингдек бутун инсониятнинг ҳаётий манфаатларига алоқадор бир қанча шартномалар имзоланди. Бу шартномалар, жумладан, қишлоқ хўжалиги, транспорт соҳасида, жаҳон океанини тадқиқ этиш, атом энергиясидан тинчлик мақсадларида фойдаланиш, шунингдек турли соҳаларда алоқалар ўрнатиш ва айирбошлашни назарда тутади. Халқаро кескинликни янада камайтириш ва қуролланиш пойгасини тўхтатиш истиқболларига доир комплекс масалаларнинг муҳокама қилинганлиги катта халқаро аҳамиятга эгадир. Л. И. Брежнев билан Р. Никсон имзолаган ва стратегик ҳужум қуролларини янада чеклаш тўғрисидаги музокараларнинг иккинчи босқичини тезлаштириши лозим бўлган ҳужжат ғоят муҳим ҳужжатдир.

Мамлакатларимиз ўртасида узоқ муддатли ва ҳар икки томон учун қулай асосларда кенг кўламда савдо-иқтисодий алоқаларни янада ривожлантириш тўғрисидаги масала музокараларда кўзга кўринарли ўринни эгаллади. Бу соҳада ҳам катта имкониятлар яратилмоқда. Совет томонигина эмас, балки Америка Қўшма Штатлари савдо-саноат доираларида тобора кўпроқ кишилар шу фикрни билдирмоқдалар.

Л. И. Брежневнинг АҚШга қилган визитини Америка халқи қизғин қўллаб-қувватламоқда. Ҳар хил сиёсий оқимларга мансуб бўлган кўпгина таниқли арбобларнинг айтганлари ва жамоатчилик фикри шундан далолат бериб турибди. Совет Иттифоқи билан Америка ўртасидаги муносабатларни тубдан қайта қуриш оддий ва енгил иш деб ўйлаш соддалик бўлур эди. Бу йўлда ҳали кўпгина қийинчиликлар бор. Гап фақат СССР билан АҚШда турли ижтимоий системаларнинг мавжудлигидагина эмас, балки бу хусусда гап шундаки, «совуқ уруш» сарқитларини бартараф этиш учун ҳали кўпгина куч-ғайрат сарфлаш керак бўлади. Ҳарбий-саноат комплекси билан маҳкам боғланган ва кескинликни юмшатишга қарши кишилар ҳали таслим бўлганларича йўқ. Аммо уларнинг фаолият ва имконият доираси Л. И. Брежнев визитининг самарали натижалари туфайли, бу визитнинг кишилар онгига жуда катта сиёсий таъсир кўрсатганлиги туфайли анча камайди.

Франциядаги «Насьон» газетаси «Л. И. Брежневнинг асосий диққат эътибори халқаро кескинликни камайтиришнинг ҳаётбахш процессини ўзгартирмасликка қаратилган» деган хулосага келади. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўз партияси эълон қилган тинчлик программаси ҳақида гапириб, барча халқларнинг манфаатлари тўғрисида ғамхўрлик қилинаётганлигини тинмай таъкидлади, деб ёзади «Юманите» газетаси.

Тинчлик программасини амалга ошириш соҳасида ҳормай-толмай олиб борилаётган ҳақиқатан ҳам улуғвор ишлар ўзининг бой самараларини бермоқда. Л. И. Брежневнинг АҚШга визити буни яна бир марта исбот этди.

И. ЛАПИЦКИЙ. (ТАСС).

Л. И. БРЕЖНЕВ НУТҚЛАРИНИНГ ТЎПЛАМИ ЯПОНИЯДА НАШР ЭТИЛДИ

ТОКИО, 22 июнь. (ТАСС). Япониянинг тараққийпарвар «Синдзидайся» нашриёти «Л. И. Брежнев Совет Иттифоқининг сиёсати ва халқаро аҳволи тўғрисида» деган тўпламни босмадан чиқарди. Тўпламга Л. И. Брежневнинг В. И. Ленин туғилган куннинг юз йиллиги муносабати билан қилган доклади, ВЛКСМ XVI съездида сўзлаган нутқи, КПСС XXIV съездига ҳисобот докладидан олинган парчалар, Совет Иттифоқининг эллик йиллиги тўғрисида доклади, шунингдек бир қанча бошқа нутқларининг текстлари киритилган.

«Синдзидайся» нашриётининг президенти Н. Като ТАСС мухбири билан суҳбатда бундай деди: «Бу тўпламнинг босмадан чиқиши КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг АҚШга қилган визити билан бир вақтга тўғри келганлигидан хурсандмиз. Бу китоб Японияда Совет Иттифоқини, унинг ташқи сиёсатини янада чуқурроқ тушуниш ишига ёрдам беради деб умид қиламиз, мамлакатимизда Совет Иттифоқига бўлган қизиқиш кун сайин ўсиб бормоқда».

ГДР БИЛАН ГФР БМТГА АЪЗО БЎЛИБ КИРМОҚДА

НЬЮ-ЙОРК, 22 июнь. (ТАСС). Хавфсизлик кенгаши Германия Демократик Республикаси билан Германия Федератив Республикаси ҳукуматларининг аризаларини кўриб чиқиб, ҳар иккала давлатни Бирлашган Миллатлар Ташкилоти аъзолигига қабул қилишни бугун БМТ Бош ассамблеясига тавсия қилди.

Реклама ва эълонлар

ТВ

БИРИНЧИ ПРОГРАММА
ТОШКЕНТ КУРСАТАДИ

10.55 **Кўрсатувлар программаси.** 11.00 — **«Ухти-тухти».** Қўғирчоқ фильм. 11.15 — **«Колумб»** шхунасининг юнгаси». Бадиий фильм (ўзбек тилида).

12.30 дан Москва кўрсатади.

ТОШКЕНТ КУРСАТАДИ

18.40 — Кўрсатувлар программаси.

Ўзбек тилида: 18.45 — Ўқувчилар учун. **«Адабий топишмоқ»,** 19.15 — «Совет тинчлик программаси — амалда», 19.35 — **«Ахборот»** информацион программаси (рус тилида), 19.50 — Ўн минут музика, 20.00 — **«Ахборот»** информацион программаси, 20.20 — **Рангли телевидение.** Мушоира давом этади. Адабий музикали композиция.

21.00 дан Москва кўрсатади.

ТОШКЕНТ КУРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 22.00 — Қишлоқ хўжалиги билимлари телевизион халқ университети. **Усимликшунослик факультети,** 22.30 — Тошкент Давлат консерваторияси Шарқ факультети студентларининг концерти, 23.30 — **Рангли телевидение.** Ҳужжатли фильмлар экрани.

ИККИНЧИ ПРОГРАММА

18.40 дан Москва кўрсатади.

УЧИНЧИ ПРОГРАММА
ТОШКЕНТ КУРСАТАДИ

19.00 — Тошкент янгиликлари, 19.15 — Қизиқарли математика (ўзбек тилида).

Рус тилида: 19.55 — **«Ирина Архипова куйлайди».** Фильм-концерт. 20.35 — **«Она».** Бадиий фильм.

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 26/VI да **Майсаранинг иши.**

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Испан қизлари Парижда — «СПУТНИК», «ЎЗБЕКИСТОН» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун), «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (эрталаб соат 11, кундуз соат 1, 3, 5, кеч соат 7, 8.45 минутда);

Эчки шоҳи — ҲАМЗА номли (тоқ соатларда), «ДРУЖБА» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун).

Хонимлар ва жаноблар — «МОСКВА», «ДРУЖБА» (тоқ соатларда), «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун). «ЧАЙКА» (кундуз соат 1, 2, 4, кеч соат 6, 9.45 минутда);

19 лар Комитети — «ВОСТОК» (кундуз ва кечқурун);

Учар йигит (ўзбек тилида) — «КЎКЧА» (кундуз ва кечқурун).

Улкан севги серенадаси — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (жуфт соатларда, кундуз ва кечқурун);

Қонун қонунлигича — «СПУТНИК» (тоқ соатларда, кундуз ва кечқурун);

Филлар—менинг дўстларим (2 серия) САНЪАТ САРОЙИ (эрталаб соат 11.30, кундуз соат 2.30, 5.30, кеч соат 8.30 минутда).

ЁЗГИ БИНОДА

Испан қизлари Парижда — «ФЕСТИВАЛЬ»;

Хонимлар ва жаноблар — «ХИВА»;

Катта сайр — ТЕЛЬМАН номли;

Гул ва тош — КИРОВ номли.

Ўзбекистон ССР Журналистлар союзи правлениеси ва «Тошкент ҳақиқати» газетаси редакциясининг коллективи СССР Журналистлар союзининг аъзоси, «Тошкент ҳақиқати» газетасининг собиқ ходими **АСОМ ИСҲОҚОВнинг** вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оиласига чуқур таъзия изҳор қиладилар.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси, Тошкент шаҳри.

№ ИНДЕКС 64697.
Р. 04206. В. 1763.